

**O‘BEKISTON RESPUBLIKASI MAKTABGACHA VA MAKTAB TA’LIMI VAZIRLIGI
NIZOMIY NOMIDAGI TOSHKENT DAVLAT PEDAGOGIKA UNIVERSITETI
BOSHLANG‘ICH TA’LIM FAKULTETI**

“HIMOYAGA RUXSAT ETILSIN”
Boshlang‘ich ta’lim fakulteti dekani,
prof., A.Xazratkulov _____
“ _____ ” _____ 2023- yil

UMRZOQOVA MAXLIYOXON USMON QIZI ning

**BOSHLANG‘ICH TA’LIMDA TEXNOLOGIYA DARSLARIGA INNOVATSION
YONDASHUV
mavzusidagi
bakalavr akademik darajasini olish uchun bajarilgan**

BITIRUV MALAKAVIY ISHI

“Boshlang‘ich ta’lim va sport tarbiyaviy ish”
yo‘nalishining IV bosqich, 401-guruh talabasi
Umrzoqova Maxliyoxon Usmon qizi
Ilmiy rahbar: ped.f.n.dots. S.B.Umarov

Taqrizchi: _____

“HIMOYAGA TAVSIYA ETILSIN”

“Boshlang‘ich ta’limda matematika va uni o‘qitish metodikasi”
kafedrasi mudiri, p.f.n., dotsent X.Sanakulov

_____ 2023-yil

Toshkent-2023

MUNDARIJA

KIRISH.

I-bob. Boshlang'ich ta'limda texnologiya darslarining nazariyasi.

1.1. O'quvchilarni kasb-hunarga yo'naltirishga innovatsion yondashuvni o'ziga xos xususiyati

1.2. Xalq og'zaki ijodi janrlarida mehnat tarbiyasining targ'ib etilishi.

Birinchi bob xulosa

II-bob. Boshlang'ich sinf o'quvchilarini dars va darsdan tashqari mashg'ulotlarda kasb-hunarga yo'naltirishga innovatsion yondashuvning shakl va usullari

2.1. O'quvchilarni Texnologik ta'limda kasb-hunarga yunaltirishning o'ziga xos texnologiyalari

2.2. Tarbiyaviy tadbirlarda mehnatsevarlik hissin shakllantirish usullari.

III-bob. Tajriba-sinov ishlarini tashkil etish metodikasi

3.1. Tajriba-sinov ishlarining tahlili va natijalari

Umumiy xulosa va takliflar

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

KIRISH

Muammoning dolzarbligi. Jamiyatimizning ijtimoiy-iqtisodiy hayotida ro'y berayotgan tub o'zgarishlar davlatimizning oldiga ta'lim tizimini rivojlantirish bilan bog'liq muhim masalani qo'ydi. Ijtimoiy hayot tubdan o'zgargan bir sharoitda ta'limning yangi texnologiyalari va usullarini qo'llash asosida bu tizimni jadal rivojlantirish talab etiladi

O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi qonuni ta'lim tizimini tubdan isloh qilish uni rivojlantirishning strategik yo'nalishlarini belgilab bergan. Shundan kelib chiqib xujjatda shaxs-kadrlar tayyorlash tizimining asosiy sub'ektiv va ob'ektiv sifatida qaraladi, demak, Respublikada amalga oshiralayotgan o'zgarishlarning asosiy maqsadi va harakatlantiruvchi kuchi – inson, uning barkamol rivojlanishi hisoblanadi. Savol tug'iladi: Inson qachon barkamol, komil inson bo'ladi? Qachonki, u jismonan sog'lom, vijdonan pok, ma'naviyati yuksak bo'lsa. Bunda o'sib kelayotgan yosh avlodga beriladigan ta'lim-tarbiyaning o'rnini beqiyosdir.

Tarbiyaning bosh maqsadidan biri yosh avlodni mehnatsevarlikka tarbiyalashda xalqning boy milliy, ma'naviy-tarixiy an'analarga, urf-odatlarini hamda umumbashariy qadriyatlarga asoslangan samarali tashkiliy, pedagogik shakl va vositalarni ishlab chiqib amalga joriy etishdir.

Tarbiyaning asosiy vazifasi-shaxsning axloqiy yerkin fikrlovchi va jismoniy rivojlanishi, uning qobiliyatlarining har tomonlama ochish uchun imkoniyat yaratishdir.

Buning uchun: yoshlarni erkin fikrlashga mehnat tarbiyasining mazmunini tushunib olishga ko'maklashib, o'z-o'zini idora va nazorat qila bilishni shakllantirish, o'z shaxsiy turmushiga maqsadli yondoshuv, ularda reja va amal birligi hissini uyg'otish.

-o'quvchilarni mehnat tarbiyasida, umuminsoniy qadriyatlar, vatanimizning boy ma'naviy me'rosi bilan tanishtirish, madaniy hamda dunyoviy bilimlarni egallashga bo'lgan talablarni shakllantirish, malaka hosil qildirish, tobora o'stirib boyitib berish va ustivor tushunchalarini shakllantirish;

-har bir o'quvchining bilimlarini va ijodiy imkoniyatlarini aniqlab, ularni rivojlantirish.

Bolalar ijodkorligini, iqtidorini yuzaga chiqarish va yanada qo'llab quvvatlash uchun shart-sharoit hozirlash;

-mehnatsevarlik odobi meyorlarini shakllantirish (bir-birini tushunadigan, mehnat jamoasida bir-biriga o'zaro yordam ko'rsatish) kabi tarbiya vositalari keng qo'llanishi lozim.

- mehnatsevarlik tarbiyasida dunyoviy fikrlash, jamiyatimizda yashayotgan odamlar bilan o'zaro munosabat muloqatni o'rganish, o'z xalqiga, davlatiga, xizmat qilish, mehnat tarbiyasi jarayonida kasb-hunar egallash jamiyat ravnaqi yo'lida xizmat qilish tushunchalarini uyg'otish lozim. Hozirgi paytda ta'lim-tarbiya asosida rivojlanib borayotgan yo'nalishlardan biri – bu zamonaviy texnologiyalarni o'quv jarayonida qo'llashning dolzarb vazifasiga aylangandir. Jumladan, boshlang'ich sinf Texnologik ta'lim va tarbiyasida innovatsion texnologiyalardan foydalanib, yangicha bilim va tajribalarni o'sib kelayotgan yosh avlodga o'rgatish pedagog-o'qituvchilar zimmasiga katta ma'suliyat yuklaydi.

Muammoning o'rganilganlik darajasi: Ta'lim tizimida innovatsion texnologiyalardan foydalanish, dars jarayonida qo'llanishining yangicha usullarini amaliyotga tadbiiq etishda respublikamizning yirik pedagog olimlari; professor R.A. Mavlonova, professor J.G'. Yo'ldoshev, professor M.Ochilov, professor M. Xaydarov, professor Sh. Sharipov, professor U.Tolipov, dotsent O. Magdiyev, S. Umarov, X. Sanakulov, K.Davletovlar tomonidan ko'plab o'quv qo'llanma va darsliklar yaratilgan. Olimlarimiz tomonidan yaratilgan o'quv qo'llanma va darsliklardan foydalanib, boshlang'ich sinflarda o'quvchilarni kasb-hunarga yunaltirishda noan'anaviy darslarni ta'lim texnologiyalari asosida tashkil etishni maqsadga muvofiq deb hisoblayman.

Tadqiqot ishi maqsadi - boshlang'ich ta'limda oquvchini kasb tanlashga qiziqtirishga innovatsion yondashuvning samarali usul va vositalarini aniqlash.

Tadqiqot ishi obekti – dars va darsdan tashqari tadbirlarda boshlang`ich sinf o`quvchilarni kasb-hunarga qiziqishini shakllantirish metodlarini qo`llash jarayoni.

Tadqiqot ishi predmeti - boshlang`ich sinf o`quvchilarni kasb-hunarga qiziqishini innovasion texnologiyalar asosida shakllantirishning mazmuni, shakl, usuli va vositalari.

Tadqiqot ishining vazifalari:

- 1.Kasb-hunarga oid falsafiy, pedagogik, psixologik adabiyotlarni o`rganish va tahlil qilish.
2. darslarda innovasion texnologiyalarning qo`llanish holatini o`rganish.
- 3.Texnologiyalar asosida darslarni hamda tarbiyaviy tadbirlarni tashkil etishning samarali shakl va metodlarini, vositalarini aniqlash.
- 4.O`quvchilarni kasb-hunarga qiziqtirish texnologiyalar asosida shakllantirishga oid tavsiyalar ishlab chiqish .
5. Tajriba–sinov ishlarini tahlil qilish,natijalarni aniqlash va tavsiyalar ishlab chiqish.

Tadqiqotning metodologik asoslari: Sharq mutafakkirlarining mehnat tarbiyasiga oid g`oyalari. O`zbekiston Respublikasining O`zbekiston Respublikasi Vazirlar mahkamasining ta`lim sohasiga oid meyoriy xujjatlari.

Tadqiqot metodlari. Ilmiy-nazariy, pedagogik–psihologik adabiyotlarni o`rganish, kuzatish, qiyoslash, suhbat, test, pedagogik tajriba- sinovni tashkil qilishni, qiyoslash va umumlashtirish.

Tadqiqot ishi 3 bob, 5 fasl, xulosa va foydalanilgan adabiyotlar royxatidan iborat.

I-bob. Boshlang'ich ta'limda texnologiya darslarining nazariyasi.

1.1. O'quvchilarni kasb-hunarga yo'naltirishga innovatsion yondashuvni o'ziga xos xususiyati

XII-XV asrlarda Movorounnahr va Xurosonda hunar ilmi rivojlanishi eng yuqori pog'onaga ko'tarilgan. Har bir xalq ota-bobosidan meros bo'lib, avloddan-avlodga o'tib kelayotgan o'zining tarixiy-madaniy birligi bilan ajralib o'ziga xos xususiyatlarini saqlab kelgan. Respublikamiz hududida o'tkazilgan arxeologik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, hunarmandchilik bu yerlarda ikki ming yillar oldin rivojlangan. Bu davrda sinfiy jamiyat paydo bo'lib, yirik mehnat taqsimoti negizida hunarmandchilik mustaqil soha bo'lib ajralib chiqqan.

Hunarmandchilikning qadimiy davrlarida eng ko'p tarqalgan turi temirchilik, zargarlik, misgarlik va tunukasozlik bo'lgan. Hozirgacha keng tarqalgan qadimiy kasblardan biri yog'och buyumlari yasash hunarmandchiligidir. 20- asr boshlarida tikuv mashinalari paydo bo'lishi bilan yangi hunarmandchilik kasb yuzaga keldi. Shu bilan birga, hunarmandlar terida payafzal, nonvoylik. Qassoblik, oshpazlik kasblari yuzaga kelgan. Ulug' bobokalonimiz Alisher Navoiy o'z g'azallarida yoshlarni ilm hunar egallashga chaqiradi.

Ilm kasbini qildi to joni bor,

Hunar o'rgandi ongaki imkoni bor.

O'quvchilarni kasbga yo'naltirishning asosiy maqsadi va bir o'quvchiga individual ravishda kasb yoki mehnat faoliyati sohasini asosan va to'g'ri tanlashda yordamlashishdir. O'quvchilarni kasbga yo'naltirish umumta'lim maktabi ishining tarkibiy qismidir. Ma'lumki, agar kasb to'g'ri tanlangan bo'lsa, inson uchun mehnat quvonch, ijodiy ilhom manbaiga aylanadi. Kasb tanlashga yo'llash butun pedagoglar jamoasi tomonidan hal etiladigan umum maktab vazifasi hisoblanadi. Shu bilan birga, bu ishda Texnologik ta'lim alohida o'rinni egallaydi. O'quvchilarni kasb tanlashda asosiy omillar ota-ona, muhit va ta'lim-tarbiyadir. Kasb tanlashning asosiy vazifasi o'quvchilarni fan asoslari poletexnik mehnat va malakalari bilan qurollantirishdan, ularni mehnat va

ijtimoiy faoliyatga, kasblarni ongli ravishda tanlashga, moddiy va ma'naviy boyliklarni ishlab chiqarishda ishtirok etishga tayyorlashdan iboratdir.

Maktabda kasb tanlash ishlarni quyidagi maqsadlardan iborat:

1. O'quvchilarni kichik sinflardan boshlab, xalq xo'jaligining turli tarmoqlari bilan tanishtirib borish.

2. O'quvchilarni xalq xo'jaligining turli tarmoqlari bilan tanishtirib, ommaviy kasblarning mazmuni, sinfdan tashqari o'tkaziladigan tadbirlarni amalga oshirish.

3. Kasb tanlashga yo'llash ishlarini olib borishda o'quvchilarni asosan maktab joylashgan hududning korxonalar, tashkilotning ehtiyoji uchun zarur bo'lgan kasb va mutaxassislariga yo'llash.

Har bir o'quvchining bo'lajak kasbini tanlash ob'ektiv va ongli harakatga ega bo'lishi lozim. O'quvchilarni kasb tanlashga yo'llash sohasida oldiga qoyilgan maqsadlarini amalga oshirish uchun quyidagi eng muhim vazifalar hal etilishi lozim.

1. Ularning qiziqishlari, mayli va qobiliyatlari, psixofiziologik imkoniyatlari. Jismoniy tayyorgarligi va salomatligini o'rganilishi.

2. Ularning kasblar haqidagi bilimlarini kengaytirishga doir tadbirlarning oylab ko'rilishi.

3. Tanlangan mehnat sohasidagi amaliy faoliyatning tashkil etilishi o'quvchilarning kasbga qiziqishlarini rivojlantirishga va mustahkamlashga yordam beradi.

4. Maktabni bitirib chiqayotgan yoshlarning kasbga qat'iy qiziqishlarini tarkib toptirish va mustahkamlashda yordam ko'rsatish, ishlab chiqish sharoitlariga, ko'nikishiga doir tadbirlar belgilanishi kerak.

Kasb tanlash juda muhim masala bo'lib. Ko'pincha o'quvchilar uni mustaqil hal qila olmaydilar. O'quvchilarning ish tajribasi o'quvchilarni kasb tanlashga yo'llashning farq va metodlarini belgilab beradi. Ulardan asosiylari quyidagilardan iborat:

1. Darslarda kasb tanlashga yo'llash. Masalan, o'qituvchi o'quvchilarni mashg'ulotlarda bajaradigan ish bilan bog'liq kasblar bilan tanishtiradi. Yog'och kesuvchi, rom yasovchi, parmalovchi kasblar haqida bilim oladilar. Metalga yoki gazlamalarga ishlov berish parmalovchi, tikuvchilik va hakazolar bilan tanishtirish.

2. Ekskursiyalarda kasb tanlashga yo'llash. Odatda, ekskursiyalarda o'quvchilarni o'quv rejasi doirasidan chiquvchi material bilan tanishtirishga qulay sharoit yuzaga keladi. Bu imkoniyatdan o'quvchilarni kasb tanlashga yo'llash uchun foydalanish mumkin.

3. To'garak mashg'ulotlarida kasb tanlashga yo'llash. To'garak mashg'ulotlarida o'quvchilarni turli kasblar bilan tanishtirishga ko'proq imkoniyatlar vujudga keladi.

4. Maktabni bitirgan o'quvchilar ishlab chiqarish sohasida ishlayotganlar bilan uchrashuvlar. Odatda, mazkur maktabni bitirgandan keyin sanoat muassasalarida ishlayotgan kishilarning chiqishlari o'quvchilarda katta taasurot qoldiradi. Texnologik ta'lim jarayonida o'quvchilar turli kasb egalari bilan tanishadilar.

5. Har xil madaniy-ommaviy tadbirlar o'tkazish. Kasb tanlashga yo'llash ishining muvaffaqiyatli olib borilishiga yordam beruvchi har xil madaniy-ommaviy tadbirlar maktablarning ish tajribasidan ma'lum. Masalan "Kasblar dunyosi", "Kasb tanlashda shaxsiy va jamoat fikri" mavzusida munozaralar uyushtirish, kinofilmlarni muhokama qilish shular jumlasidandir.

Boshlang'ich sinflarda ham har bir fanni o'qitish yoki sinfdan, maktabdan tashqari tadbirlarni o'tkazishga o'quvchilarni kasb-hunarga yo'naltirish kengashi" barcha ishlarni muvofiqlashtirib, maqsadga yo'naltiradi. Maktabdan tashqari tadbirlarni o'tkazishga o'quvchilarni kasb-hunarga yo'naltirish nuqtai nazaridan yondashilsa, bu kichik maktab yoshidagi bolalarga kasblar to'g'risida ma'lumotlar berish, ularning qiziqishi va moyilliklarini uyg'otish, kasb tanlash motivlarini shakllantirish imkoniyatlarini kengaytiradi.

Boshlang'ich sinflarda kasb-hunarga doir ma'lumotlar berish, o'quvchilarning layoqat, qiziqish va qobiliyatlarini o'rganish va kasbiy maslahatlar berish, ularni ongli kasb tanlashga tayyorlash bolalarning yosh va individual-psixologik xususiyatlarini hisobga olgan holda amalga oshiriladi.

Ma'lumki, har bir olti-etti yoshli bola tibbiy, psixologik-pedagogik tashxis natijalari asosida maktabda o'qishga qabul qilinadi. O'qishning birinchi kunidan boshlab har bir o'quvchiga "Psixologik-pedagogik tashxis daftari" ochiladi. Bu daftarda o'quvchining 1-9 sinflarda o'qish davomida u bilan o'tkazilgan psixologik-pedagogik tashxis va kasbiy maslahatlarning natijalari muntazam qayd etib boriladi. Bundan har bir o'quvchi shaxsning ma'naviy-ruhiy va aqliy rivojlanish, shuningdek, o'quv motivlari, qiziqish va qobiliyatlaridagi sifat o'zgarishlar dinamikasini doimiy kuzatib, tahlil etib borishi va tegishli pedagogik-psixologik tuzatish rivojlantirish tadbirlarni aniq belgilash imkoni tutiladi. Ya'ni maktabda o'qishning birinchi kunidan boshlab har bir o'quvchi uchun kasbga yo'naltirish individual dasturini tuzish mumkin bo'ladi.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarini kasb-hunarga yo'naltirish ko'proq bevosita o'qituvchi tomonidan amalga oshirilsada, ularni doimiy psixologik o'rganib borish, tashxis natijalari asosida, ota-onalar va o'qituvchilarga maslahatlar berish, joiz bo'lganda maxsus psixokorreksiya mashg'ulotlarini o'tkazish maktab psixologi vazifasiga kiradi.

Boshlang'ich ta'limning oxirida har bir o'quvchi chuqurlashtirilgan tibbiy, psixologik-pedagogik va kasbiy tashxisidan o'tkaziladi. Tashxis natijalari asosida o'quvchining sog'ligi, tug'ma layoqati, qiziqishi, qobiliyati asosida dastlabki kasb-hunarga moyillik yo'nalishi aniqlanadi. Bu ularni 5-sinfdan boshlab ixtisosliklarga yo'naltirilgan sinflarda o'qishga jalb etish uchun asos bo'ladi.

Kasb-hunar tarbiyasi uzoq asrlar davomida shakllangan ajdod-avlodlarning axloqiy, ma'rifiy shakllanishi va kamolotida muhim o'rin egallab kelgan. Kasb-hunarning inson taqdiridagi ahamiyati shundaki u doimo o'zining hayotiyliigi, ta'sirchanligi, mehr-muruvvatligi bilan Vatanni mustahkamlashga, xalqni birlashtirishga xizmat qiladi. Kasb-hunar doimo hayot va inson

muammolarini moddiy va ma'naviy jihatdan hal etishda o'z ta'sirchanligini namoyish etadi. Tarbiyaning dolzarb masalalarini yechishda asos bo'lib xizmat qiladi. O'zbek xalqining mehnatsevarligi tarix to'fonlariyu ur yiqitlariga bardosh berib, tajriba-sinovlardan muvafaqqiyat bilan o'tib, toblanib, har bir davrda o'z faoliyatini takomillashtirib, avlodlar tarbiyasida hal qiluvchi rolni oynab keldi. Quyida biz boshlangich sinflarda qo'llaniladigan xalq maqollaridan misollar keltiramiz.

Mehnat-salomatlik garovi.

Mehnat qilgan dard ko'rmaydi.

Mehnat -tanga davo,jonga-shifo. (Nosir Buxoriy).

O'g'il topsin san`at-hunarda kamol

Bu hunar bilan u tera berar mol. (Yusuf Xos Hojib).

«Baxt yo'lda emas, qo'lda»;

«Baxt qushini ushlamoq uchun, baxt oviga chiqmoq kerak»; «Baxtli odamni izlama, baxt yo'lini izla», degan maqollar ham borki, bular bilan: «quruq tilak, orzu-istak, umid Baxt –tilakda emas, bilakda. «Kishining baxti-bel, bilagi bilan baxtga erisholmaysan, bilagingni ishga sol, mehnat qil», demoqchi bo'ladilar.

Birni kessang o'nni ek. Xalqimizning bu va bu singari bir turkum maqollarida ko'chat ekish, bog' qilishga targ'ib etiladi: «Bir daraxtdan o'n bo'lur, o'ntasidan-o'rmon»; «bir tup tok eksang, bir tup tol ek», «Bog'bonning tol ekkani-o'ziga nom ekkani».

O'zbekiston Respublikasi va boshqa davlatlarning ramzlariga hurmat bilan qarash, yosh avlodni O'zbekiston Konstitutsiyasiga, bayramiga, gerbiga, madhiyasiga, prezidentiga sadoqatli qilib tarbiyalash:

-qonuniy jamoa axloqi va turmush qoidalariga hurmat bilan qarashni tarbiyalash, shaxsning noyob qirralarini belgilovchi fuqarolik va ijtimoiy ma'suliyat hislarini rivojlantirish. O'zi yashayotgan mamlakatning ravnaqi, insoniyat taraqqiyotini barqaror saqlab qolish uchun fidoyilik, ekologik ta'lim-tarbiY.

-mustaqil davlatimiz –O‘zbekiston Respublikasining ichki va tashqi siyosatiga to‘g‘ri va xolisona baho berishga o‘rgatish. Uning tinchliksevarlik, demokratiya va boshqa davlatlarning ichki ishlariga aralashmaslik, oshkora ochiq tashqi siyosatiga va o‘z xalqining turmush darajasini oshirishga yo‘naltirilgan, fuqarolarni ijtimoiy himoya qiladigan ichki siyosatni to‘g‘ri tushuntirmoq kerak.

-turmushda eng oliy qadriyat hisoblangan ijodiy yondoshlik vazifalarini shakllantirish,

-sog‘lom turmush tarziga intilishni tarbiyalash va rivojlantirish, munosib oila sohibi bo‘lish istagini shakllantirish,

-yoshlarimizni erkin mustaqil fikrlashga o‘rgatish. Tarbiyaning asosiy tizimi quyidagicha bo‘lishi lozim:

-tarbiya-tarbiyalanuvchi shaxsni oliy ijtimoiy qadriyat deb tan olish, har-bir bola, o‘smir va yosh yigit-qizning betakror va o‘ziga xosligini hurmatlash, uning ijtimoiy huquqi va erkinligini e‘tiborga olish;

-yoshlarga istak va imkoniyat muvofiqligi tuyg‘usini qaror toptirish;

-milliylikning o‘ziga xos an‘analari va vositalariga tayanish;

-shaxslar aro munosabatlarda insonparvarlik, pedagoglar va o‘quvchilar o‘rtasidagi bir-biriga hurmat munosabatlari, bolalar fikriga e‘tibor qilish, ularga mehribonlarcha munosabatda bo‘lish.

Amalda tarbiyaviy jarayon yaxlit va uzluksiz ishiga va turli yoshdagi. Bolalarni qamrab olishga alohida ahamiyat berish lozim.

O‘smir yigit va qizlar nafaqat bo‘lg‘usi katta hayotga tayyorgarlik ko‘radilar.

Sinfdan va maktabdan tashqari tarbiyaviy ishlar o‘quvchilarning qiziqishi, istaklari, xoxish va ehtiyojlarga suyangan holda ularning darsdan bo‘sh vaqtlarida o‘quv tarbiya jarayonini to‘ldiradi. U o‘quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini, tashabbuskorligini oshirishga imkoniyat yaratadi:

Sinfdan tashqari ish ishlarni o‘ziga xosligi shundaki, to‘garak, klub dasturlarining rang-barangligi mazmunidagi yangiliklar o‘smir

yigit-qizlarning shaxs sifatida shakllanishlari uchun yangi-yangi imkoniyatlar yaratadi.

Tarbiya-bu insonni ijtimoiy tarbiyalar bilan, uning barcha shakllariga-bilim, xis-hayajon, estetika, odob-axloq qoidalari bilan tanishtirish va ichki o'ziga xos jihatlarini, imkoniyatlari va layoqatlarni rivojlantirish boyicha faoliyat hisoblanadi. Tarbiyalanayotgan shaxs maqsadlari va qobiliyatlari tizimida individual va ijtimoiylik nisbatlari muammosi, tarbiya nazariyasida esa markaziy muammo bo'lib, shaxs jamiyatdan tashqarida yuzaga kelmaydigan jonzot hisoblanadi. Jamiyat o'z navbatida shaxslardan tashki topadi. Jamiyat o'z navbatida shaxslar o'zaro munosabatlari jarayoni natijasidan iborat. Shaxssiz jamiyat yo'q, va jamiyat ularda bo'g'liq bo'ladi.

Shaxs jamiyat emas. U jamiyatda paydo bo'lib, o'zini amalga oshirish jarayonida madaniyatni o'zgartiradi, ba'zan madaniyati rivojlanishida shunchalik ilgari ketadigan o'n yillar, davomida jamiyat xotirasida qoladi.

O'zida jamiyat madaniyat uning inomlarini mujassam etganligi sababli, shaxs ijtimoiy tajribasi, uni yangicha talqin qilishda, ma'naviy va moddiy qimmatliklarining yaratishda, qayta anglashda mustaqil avtanom bo'lib qoladi.

Bunday shaxs uning zamondoshlari uchun ta'lim bo'lgan begona tajribani olib kiradi, faqat vaqt o'tishi bilan asta-sekin jamiyatda ko'rib boradi. Bunday shaxs o'zini jamiyatda qarshi qoyishi, unga qarshi chiqishi va u bilan kurashishga kirishish mumkin.

Shaxs va jamiyat ijtimoiy hayotning ikki asosiy sub'ekti sifatida ishtirok etadi. Hatto eng qulay ijtimoiy shaxslarda ham, ular birlashmaydilar va ular bir-birlariga qarama-qarshi turishlari mumkin.

Tajriba jamiyatdagi hodisa sifatida o'sib kelayotgan avlodning jamiyat hayotida, turmushi. Ijtimoiy tarixiy jarayon hisoblanadi. Ularni odam bo'lishlari, rivojlanishlari, shaxsiyliklari va indudiktualliklari, jamiyatning ishlab chiqish kuchlari muhim elementlari, shaxsiy baxtlarini yaratuvchilari

bo'lib ishtirok etadilar. U ijtimoiy taraqqiyot va avlodlar ketma-ketligini ta'minlaydi.

Tarbiya-ijtimoiy hodisa sifatida uning mohiyatini ifoda etuvchi quyidagi asosiy belgilari bilan ifodalanadi.

1. Tarbiya o'sib kelayotgan avlodni ijtimoiy hayot va ishlab chiqarish sharoitlarida jalb etish, ular bilan eskirayotgan va hayotdan chiqayotganlarini almashtirish amaliy ehtiyojidan kelib chiqqan. Natijada bolalar katta bo'ladilar, o'z hayotlari va mehnat qobiliyatini yo'qotayotgan katta avlod hayotini ta'minlaydilar.

2. Tajriba-doimiy, zarur va umumiy kategoriY. U insoniyat jamiyat yuzasiga kelishi bilan birga paydo bo'ladi va jamiyatning o'zi yashar ekan, u ham mavjud. U jamiyatning mavjudligi va doimiyliigi, uning ishlab chiqarish kuchlarini tayyorlash va insonni rivojlantirishni ta'minlashning muhim vositasi xisoblanganligi uchun tarbiya zarurdir. Unda qonuniy o'zaro bog'liqliklari va bu hodisaning boshqa ijtimoiy hodisalar bilan o'zaro bog'likliklar aks etiradi.

Tarbiya – o'zining bir qismi sifatida ta'limni ham o'z ichiga oladi.

1. Tarbiya ijtimoiy-tarixiy rivojlanish bir bosqichida, o'zining vazifalari, mazmuni va shakllari boyicha aniq tarixiy xususiyatga ega bo'ladi. U jamiyat hayoti xususiyatiga va tashkil etilishi bilan bo'g'liq, shuning uchun o'z davrining ijtimoiy qarama-qarshiliklarini aks ettiradi. Sinfli jamiyatda turli, sinflar, qatlamlar va guruhlarga bolalarni tarbiyalash asosiy tendensiyalari ba'zan qarama-qarshi bo'ladi.

2. O'sib kelayotgan avlodni tarbiyalash-ularning ijtimoiy tajriba asosiy elementlarini o'zlashtirishlari hisobidan, ularni katta avlod ijtimoiy munosabatlar tizimiga va ijtimoiy zarur faoliyatiga jalb etishlari jarayoni va natijasi asosida amalga oshiriladi.

Kattalarning ijtimoiy hodisa sifatida tarbiya xususiyatlarini anglab yetishlari asosida, jamiyatda bolalar va jamiyat manfaatlari yo'lida

tarbiyalash qonunlaridan tushunchalardan va maqsadga muvofiq foydalanishga intilish yuzaga keladi.

Shunday qilib, tarbiya ijtimoiy hodisa jamiyat va indierdning hayotini ta'minlash sifatida zarurdir. U ma'lum tarzda shakllangan ijtimoiy munosabatlar va jamiyat hayot tarzi natijasidagi aniq tarixiy sharoitlarda amalga oshiriladi, uni amalga oshirish asosiy mezonlar-shaxsning xususiyatlari va sifatlari hayot talablariga mos kelishi darajasi hisoblanadi. Tarbiya ijtimoiy hodisa sifatida butun ijtimoiy hayotining tabiiy bir qismi hisoblanadi. Shuning uchun qarama- qarshiliklari, ijtimoiy hayotning eng umumiy qarama-qarshiliklarining ifodasi hisoblanadi. Tarbiya aks ettiradigan bunday qarama-qarshiliklar qatoriga qotib va eskirib qolgan ishlab chiqish munosabatlarining ishlab chiqarish kunlari rivojlanishlarini ortga surish natijasida yuzaga keluvchi qarama-qarshiliklar kiradi. Bu qarama-qarshiliklar ijtimoiy tarbiyaga, o'sib kelayotgan avlodni tayyorlashga konservativ yondashuvga mustahkam o'rnashib olishi ko'rinishga namoyon bo'ladi. Bizning mamlakatimizda ijtimoiy hayotini va ishlab chiqarish o'sishni ortga surishga olib keladi.Davlat mulkchiligi va rivojlantiruvchi ustunligi ijodiy shaxs va tashabbuskorligiga ko'pincha to'sqinlik qiladi. Xalq ta'limi tizimida bu o'zining mazmuni, shakli va metodlarini qandaydir rasmiylash hamda bir xilligi bilan ifodalanadi. Tarbiyadagi boshqa bir qarama-qarshiliklar hayot talablari va shaxsning ijtimoiy hayotiga va ishlab chiqarish faoliyatiga tayyorgarligi darajasi o'rtasida yuzaga keladi.

Hayot talablarini anglab yetish, mana shu talablar asosida tarbiya mazmunini va tashkil etilishini ko'ra bilish ilmiy-texnik taraqqiyot rivojlanishidan ortda qoladi. Ushbu qarama-qarshilik chuqurlashib borgani sari o'sib kelayotgan avlodni zamonaviy tayyorlashga olib keladi.

Tarbiyaning to'rtinchi qarama-qarshiligi bolaning faolligi uning ijtimoiy hayotga, turli munosabatda, muammolarda ishtirok etishga intilishi va hayot jarayonida amaliy, haqiqiy ishtirok etish uchun tajriba, bilimlari,

malaka ko'nikmalari yetishmasligi va uning tabiiy hamda ijtimoiy yetuk emasligi o'rtasida kuzatiladi.

Ushbu qarama-qarshilik bolalar uchun idrok etishga haqiqiy harakatlantiruvchi kuch hisoblanadi. U bolani faqat tarbiyaviy o'zaro munosabatlar ob'ekti sifatida emas, balki sub'ekt sifatida ham ijtimoiy hayotda ishtirok etishga ta'lim tarbiyaviy tayyorlashga sabab bo'ladi.

1.2. Xalq og'zaki ijodi janrlarida mehnat tarbiyasining targ'ib etilishi.

O'zbek xalqining og'zaki ijodi ma'naviy madaniyat shakllarini va rivojlanishi qonunlar asosida shakllanib va rivojlanib, xalqning tarixiy rivojlanishi qonunlar asosida shakllanib va rivojlanib, xalqning tarixiy rivojlanishi, ijtimoiy va sinfiy munosabatlari, milliy psixologiya va karakteri o'ziga xosligi bilan, boshqa mamlakatlar bilan madaniy avlodlari bilan belgilangan o'zining xususiyatlariga ega.

Shuning uchun o'zbek xalq og'zaki ijodida samimiyatni tarixiy rivojlanishini, undagi sinfiy va ijtimoiy munosabatlarini to'g'ri ochib berishga, dunyo qarashni rivojlantirish darajasini bilishga ko'maklashadigan holatlar bilan bir qatorda ilg'or g'oyalarni yosh avlodni an'analarda tarbiyalashda foydalanish uchun katta imkoniyatlar mavjud.

Xalq eposi asoslari hunarmandlar mehnatini kuyladi, ular hayoti haqida, hunarmandchilik mohiyati tushuncha beradi.

Buyuk xalqimiz, otalar va bobolarning o'zaro bir- biriga hurmatini qadrlaydi. Shuning uchun ham xalq og'zaki ijodining barcha asoslarini pedagogik bo'lib, bolalarni kattalarga xususan ota-onalarga hurmatda tarbiyalash, ularda yuksak axloqiy sifatlarni shakllantirish fikri xizmat qiladi. Masalan: "Zumrad va Qimmat" ertagi bolalarni oiladagi mehnatga odatlantirishga qaratilgan. Maqol va matallarda mehnatkash xalqi oylari, axloqiy normalari va mehnat muammolari aks etgan. Avloddan avlodga o'tib ular aniqlanib, qo'shilib asta sekin qisqa, ammo o'tkir va aqlli qoidalarga aylangan.

Xalq maqollarida yoshlarni mehnatsevarlik ruhida tarbiyalash bilan kasb-hunar egallashga da'vat ham asosiy o'rinni egallaydi. "Hunar o'rgatish uchun ham hunar kerak, hunar yoshdan, -aql boshdan, kasbi yaxshining asabi yaxshi. Qunt bilan o'rgan hunar, hunardan rizqing unar. Yigit kishi er bo'lur, mehnat qilsa sher bo'lur" kabi mazmunli maqollardan xalqimiz bolalarni tarbiyalash vositasi sifatida foydalanadilar. Mehnatkash xalq ijod qilgan maqollar mehnatni, o'zaro yordam va hamjihatlikni ulug'laydi.

"Daryo suvini bahor toshirar,
Odam dardini mehnat oshirar".

"Oltin o'tda bilinar,
Odam - mehnatda".

"Qunt bilan o'rgan hunar,
Hunardan rizqing unar.
Hunari yo'q kishining
Mazasi yo'q ishining.

Faqat yaxshi mehnat qilib, inson maqsadga erishishni va baxtli bo'lish mumkin.

Bu fikrni xalq bolalarga ibtidoiy jamoada, so'ng feodal va boshqa davrlarda ham singdirgan.

Bizning fikrimizcha, kasb-hunarga qiziqtirishda mehnat an'analarini qo'lash pedagogik-psixologik yondashuvga quyidagi sifatlar kiradi:

-mutafakkirlar merosidan foydalanib o'quvchilarda oila manfaati uchun mehnat qilishga qiziqishini shakllantirish.

-mehnat qilish ehtiyoji va qobiliyatini rivojlantirish:

-turg'un iroda sifatlarini tarbiyalash;

-mahalla, jamoatchilik tarbiyasini tarkib toptirish;

-oilada mehnat, kasb-kor, hunar madaniyati haqida tushunchalarni shakllantirish.

Xalq –insoniyatning oliy axloqiy boyliklarini, jumladan eng qimmatli an'analarini ijodkoridir.

Xalq o'z an'analarini o'zining mustaqilligi uchun matonatli kurashda ijod qilgan, ularni mehnatda, chet el bosqichlari bilan kurashda chiniqtirgan.

Mehnat kishining va kishilik jamiyatning yeng zarur yashash shartidir. Inson nima bilan faxrlansa va u nima bilan e'zozlansa, ularning hammai mehnatning natijasidir. Mehnat barcha boyliklarning manbai bo'lishi bilan birga, u inson hayotining o'zini mazmuni hamdir. Buning boisi shundaki, insonning o'zini inson sifatida shakllantirgan ham insonning qudrati nimalarga qodir ekanligini namoyon kilgan ham ana shu mehnatdir.

Mehnat tarbiyaning vazifalari ko'p qirralidir. U o'quvchilarning mehnat faoliyatiga amaliy va ahloqiy tayyorgarligining juda ko'p tomonlarini qamrab oladi. Mehnat tarbiyasining eng muhim vafasi yosh avlodda mehnat qilish istagi va intilishini tarkib toptirishi hamda ularni mustaqil davlatning turli sohalarida mehnat qilishga amaliy tayyorlashdan iborat bo'lib, o'quvchi yoshlarda mehnatga ongli va mustaqil munosabatni shakllantiradi. Bu muhim masalani ham etish o'quvchilarda mehnatga muhabbat va mehnat aqlga nisbatan chuqur hurmat kuchlarini tarbiyalashni, jamiyat foydasi uchun sidqidildan va samarali mehnat qilish mehnatda tashabbus ko'rsatish va unga nisbatan ijodiy munosabatda bo'lish umum ishi uchun jonbozlik va ma'suliyat hissi kabi yuksak axloqiy fazilatlarni tarkib toptirishni boyishni talab etadi. Mehnatga mustaqil munosabat bolalar bilan olib boriladigan tarbiyaviy ishlarda quyidagi vazifalarni bajarish orqali aalga oshiriladi. O'quvchilarni mehnatga psixologik va amaliy tayyorlash, kollektivda mehnat ko'nikmalarini tarbiyalash o'quvchilarda fan, madaniyat va texnikaga qiziqish uyg'otish va qobiliyatini rivojlantirish.

O'quvchilarni mehnatda tarbiyalash dastlab oilalarda, maktabda –o'quv-tarbiya ishining butun sistemasida, ishlab chiqarish kollektivlari mehnatida ishtirok etishlari orqali amalga oshiriladi.

Mehnat faoliyati davomida o'quvchilarning mehnat va uning mohiyati haqidagi bilimlari kengayib boradi.

Mehnatda ishtirok etishlari orqali mehnat qilish tajribalarining ortib borishi bilan o'quvchilarning mehnat qobiliyatlari ham rivojlanib boradi. Bolalarning o'quv mehnati, sinfdan va maktabdan tashqari tarbiyaviy ishlarda faol qatnashishlari, maktabda o'z-o'ziga xizmat qilishning keng yo'lga qoyishni, ijtimoiy-foydali va unumli mehnatda qatnashishlari mehnat tarbiyasi vazifasini ham qilib borishda yordam beradi. O'quvchilar mehnat tarbiyasi jamoalari xilma-xildir. Ta'lim jarayonida mehnat tarbiyasi, sinfdan tashqari olib boriladigan tarbiyaviy ishlar jarayonida mehnat, o'z-o'ziga xizmat qilish boyicha mehnat, ijtimoiy foydali mehnat va unumli mehnat normalari tarbiyaviy ta'lim va adabiyoti bilan ajralib turadi.

Birinchi bob boyicha xulosa.

Tarbiya-bu insonni ijtimoiy tarbiyalar bilan, uning barcha shakllariga-bilim, xis-hayajon, estetika, odob-axloq qoidalari bilan tanishtirish va ichki o'ziga xos jihatlarini, imkoniyatlari va layoqatlarni rivojlantirish boyicha faoliyat hisoblanadi. Tarbiyalanayotgan shaxs maqsadlari va qobiliyatlari tizimida individual va ijtimoiylik nisbatlari muammosi, tarbiya nazariyasida esa markaziy muammo bo'lib, shaxs jamiyatdan tashqarida yuzaga kelmaydigan jonzot xisoblanadi. Jamiyat o'z navbatida shaxslardan tashki topadi. Jamiyat o'z navbatida shaxslar o'zaro munosabatlari jarayoni natijasidan iborat. Shaxssiz jamiyat yo'q, va jamiyat ularda bo'g'liq bo'ladi.

Bolalarga kattalarning mehnati, kasb-hunarlar to'g'risida so'zlab berish. Ularning mehnatini hurmat qilish lozimligini tushuntirib borish ham zarur. Yoshlar mehnatsevar qilib tarbiyalanishi bilan bir vaqtda, inson qo'li bilan yaratilgan naqshlarni qadrlashga, ardoqlashga va uni uvol qilmaslikka chaqirilgan. Ularning oqibati gunoh bo'lishi ajoyib o'gitlarda, xalq og'zaki ijodida ham ta'kidlanadi.

Mehnat faqat hayotiy zarurat va moddiy faravonlik manbai bo'lib qolmay, yoshlarda yaxshi xulq va ma'naviy sifatlarni vujudga keltiradi: loqaydlik va beparvolik kabi illatlarni bartaraf etib, kishida quvonch va mamnunlik xislarini paydo qiladi.

II-bob. Boshlang'ich sinf o'quvchilarini dars va darsdan tashqari mashg'ulotlarda kasb-hunarga yo'naltirishga innovatsion yondashuvning shakl va usullari

2.1. O'quvchilarni Texnologik ta'limda kasb-hunarga yunaltirishning o'ziga xos texnologiyalari

Texnologiya fanining ahamiyati shundaki, u shaxsning ijtimoiy komil topishini tezlashtiradi. Qo'lidan keladigan mehnatga barvaqt kirishgan bollar mustaqilligi ma'suliyatligi va mulohazalligi bilan ajralib turadi. Ular ishonch bilan ishga kirishadilar, qiyinchiliklarni qat'iyat bilan bartaraf etadilar. Kattalarning mehnatiga yaqinroq bo'ladilar, inson mehnati bilan yaratilgan hamma narsani chuqurroq aniqlaydilar.

Mehnat qilish usuli bilimlarini qo'llash ob'ekti va ularning zarurligi mezoni sifatida namoyish bo'ladi. Bolalarning mehnat faoliyatida bilim va ko'nikma ularni tekshirish usullari ham yaqqol ko'rinadi. Shu tariqa bola kattalar yordamida bilim, ko'nikma va malakani, mehnat amaliyotidan o'rganadi, ularni tekshirib va baholab beradi.

DURADGORLIK, TEMIRCHILIK KASB-HUNARLARI XAQIDA

MA'LUMOT

(Konferentsiyali darsi)

1	Darsning maqsadi	1. Ta'limiy maqsad: O'quvchilarga duradgorlik, temirchilik kasbi haqida ma'lumotlar berish. Ularning ish turlari bilan tanishtirish. 2. Tarbiyaviy maqsad. Duradgorlik va temirchilik kasb-hunariga qiziqtirish orqali estetik jihatdan tarbiyalash. 3. Rivojlantiruvchi maqsad. O'quvchilarni duradgorlik va temirchilikka kasb-hunariga bo'lgan qiziqishlarini oshirish va ijodiy qobiliyatlarini o'stirish

2	Darsning jihozlari	1. Ko'rgazmali vositalar: Duradgor va temirchilar tasvirlangan rasmlar, ish qurollaridan namunalari, slaydlar.
3.	Dars jarayonini amalga oshirish texnologiyasi	1.Uslub: Og'zaki bayon qilish, tushuntirish, tahlil qilish, aqliy hujum 2.Shakl: Suxbat, savol-javob 3.Baholash: Rag'batlantirish, 5 ballik tizimda baholash
4	Dars jarayonini amalga oshirish bosqichlari	1.Tashkiliy qism: 10 daqiqa a) Darsga hozirlik ko'rish. 3 daqiqa b) Uyga vazifani mustahkamlash 7 daqiqa 2. Asosiy qism: 25 daqiqa Aqliy hujum 5 daqiqa Mavzuni bayon qilish 5 daqiqa Amaliy ish 15 daqiqa 3.Yakuniy qism: 10 daqiqa O'quvchilar bilimini baholash Uyga vazifa berish Uyga vazifa berish

Darsning borishi

1. Tashkiliy qism:

A. Salomlashish.

B. Davomatni aniqlash.

V. Uy vazifasini tekshirish.

D. O'qituvchi konferentsiya darsi bulishidan oldin guruhlarga qanday manbalardan foydalanish haqida ko'rsatmalar beradi.

2. Asosiy qism

Aqliy hujum orqali o'quvchilarning Duradgorlik va Temirchilik kasb-hunarlarini haqidagi fikrlarini aniqlash:

a) Duradgor kim?

- b) Temirchi kim?
- c) Ular qanday asboblardan foydalanishadi?

Yangi mavzu bayoni.

Bugungi darsimizni oyin tariqasida utkazamiz.

O'qituvchi: - qani o'quvchilar, hozir biz sizlar bilan ajoyib oyin oynaymiz.

Oyinimiz sharti qoyidagicha: Barchamiz ikki guruhga ajralamiz:

1-guruh nomi – Duradgor

2-guruh nomi – Temirchi

Endi har bir guruh o'z nomidan kelib chiqib shu kasb-hunar va ularning ish materiallari xaqida ma'lumot beradi.

- 1- Duradgor: Duradgorlik kasbi juda qadimiy kasblardan biri bo'lib hisoblanadi. Odamlarning paydo bo'lishi bilan yog'ochlarni ishlash ishlari qilina boshlagan. Odamlar o'zlariga turli xil mehnat va ov qurollari yasagan, ehtiyojlari uchun zarur bo'lgan buyumlar tayyorlay boshlagan. Qaysi sohani olmang, duradgorlik ishlari mavjud. Shuning uchun u juda faxrli kasb-hunar hisoblanadi.
- 2- Temirchi: Temirchilik kasbi juda qadimiy kasblardan biri. Ota-bobolarimiz temirdan pichoq, ketmon, bolg'a, bolta, uroq va boshqa shunga o'xshash temir buyumlarni tayyorlashgan. Ular baquvvat, epchil, sabrli kishilar bo'lishadi. Qadimgi dunyo xalqlari faqat oltin, kumush, mis, qalay, qurg'oshin, temir, simob kabi 7 ta metallnigina bilishgan.
- 3- Duradgor: Yog'och materiallari bizning faoliyatimizda asosiy xom ashyo bolib hisoblanadi. Tabiatdagi daraxtlarni kesib, arralab, taxta materiallari tayyorlanadi. Daraxtlar asosan ko'ndalang va buylamasiga kesiladi. Kesishda butoq, yoriq, daraxt uzagi kabi turli xil nuqsonlar hisobga olinadi.
- 4- Temirchi: Metall so'zi grekcha erdan qazib olaman degan mazmunda bo'lib, u dastlab kon, qazilma, degan ma'nolarni anglatadi. Metallar o'zining texnik xususiyatlari: mustahkamligi, qattiqligi, egiluvchanligi, issiqlik va elektr

o'tkazishi, suvga bardoshliligi, eruvchanligi va cho'kuvchanlik xususiyatlariga ega.

O'qituvchi o'quvchilarning Duradgorlik, Temirchilik kasb-hunari va ish materiallari haqida olgan bilimlarini takrorlash va mustahkamlash uchun tapog'onlik oyinidan ya'ni krassvorddan foydalanadi.

Men, sizlarga bittadan asboblarning tasviri tushirilgan rasmni ko'rsataman. E'tibor qiling! Krassvord teng bo'laklarga ajratilib raqamlar bilan ifodalangan. Raqamlar siz topishingiz kerak bo'lgan so'zlarning birinchi harfi boshlanishini bildiradi. Hushyor bo'ling! Sizning qo'lingizdagi rasmda qaysi asbob tasviri tushirilgan bo'lsa shu kasbga oid ma'lumotlar so'raladi. Topag'onlar kim topsa, ishora qiling aytishga va yozishga ruxsat olasiz, - deydi.

1-misol (1-rasm).

O'qituvchi bolg'a tasviri tushirilgan rasmni havola qiladi.

Boyiga:

1. Bolg'a qanday metalldan tayyorlanadi. (eniga)
2. Bolg'aning tuzilishi qanday shaklda. (boyiga)
3. Rangli metall turi.(boyiga)
4. Bolg'adan ko'proq qaysi kasb egalari foydalanishadi. (boyiga)

1P	2.U	L	3.A	4.T
	Z		L	E
	U		YU	M
	N		M	I
	CH		I	R
	O		N	CH
	Q		I	I
			Y	

O'qituvchi bolg'a tasviri tushirilgan rasmni havola qiladi.

1. Qurilishda ko'p ishlatiladigan yog'och material (eniga)
1. Daraxt turi (boyiga)

2. Qishin-yozin bir xil kiyimda. (boyiga)
3. Yog'ochni bo'lishda ishlatiladigan asbob (boyiga)

1.T	2.A	X	T	3.A
E	R			R
R	CH			R
A	A			A
K				

Duradgorlik va Temirchilik kasb-hunarga oid mashg'ulotlarda roli sahnalashtirishlar orqali mavzuni jonli, ta'sirchan, puxta etkazish imkoniyati mavjud. Bunda oquvchilarda mazkur kasb-hunarlariga qiziqishini oshirish, kasb-hunar egalarini va mehnat natijalarini hurmat qilishga o'rganadilar.

Yakuniy qism

- 1.Dars yakunida guruhlarning ishtiroki, topqirligi, topshiriqlarni bajarishiga qarab izohli baholanadi.
- 2.Kasb-hunarlar haqida ibratli so'zlar, maqollar topib kelish uyga vazifa qilib beriladi.1-soatlik dars ishlanmasi.

Mavzu: Mehnat bilan turmush farovon.

Darsning borishi: O`quvchilarda mehnatga muhabbat uyg`otish.

Mavzu bayoni: Inson o`z tirikchiligini faqat halol mehnat evaziga oshiradi. Mehnat bir umrga insonga hamroh. Mehnat qilmaydigan odamlar o`g`ri, yalqov, dangasadirlar.

Ma'lumki, odamlar ehtiyojani ta'minlash uchun dunyoda 50 mingdan ziyod kasb bor, hozirda ular yanada oshib bormoqda. Bu kasblarning barchasi odamlar ehtiyojani qondimoqqa xizmat qiladi. Har bir yosh avlod bolaligidanoq ana shu kasblardan bir yoka bir nechtasini egallab olib, o`rgangan kasblari orqali katta bo`lgach, o`z vatani, xalqiga xizmat qilishi kerak.

Tasavvur qiling: shaharda yashaysiz va ota-onangiz, aka-opalaringiz umuman, butun oila a'zolaringiz bilan hayotiy ehtiyojingizga ketadigan narsalarni bir ko`z oldingizga keltiring. Tuz, non, yog`, guruch, go`sht, sabzi-piyoz,

kartoshka... va hokazo oziq-ovqatlar. Kir yuvish mashinasi, tikuv mashinasi, sovitgich, avtomobil va h.k. Buncha narsani siz va sizning oilangizdagilar o'zi ishlab chiqara oladimi? Albatta, yo`q. Bularni mamlakat fuqorolari turli mehnat jamoalarida ishlab chiqaradilar. Masalan, otangiz non zavodida, onangiz tikuvchilik fabrikasida, akangiz avtomobil zavodida ishlaydi. Demak, ular ishlab chiqargan mahsulotni boshqalar sotib oladilar. Shunday qilib, butun mamlakat xalqi o'z mehnatlari bilan bir-birlarining ehtiyoji hamda davlatning qudratini ta'minlaydilar.

Demak, xulosa shuki, har bir kishi qaysidir zavodda, fabrikada, dalada, fermer xo'jaligida, albatta, mehnat qilishi kerak. Agar mehnat qilmay o'z ehtiyoji uchun zarur narsalarni talab qilsa, bu muttahamlikka kiradi. Bu holda teinxo'r tekintomoq bo'lib qolish hech gap emas. Tayyoriga yugurib, o'zi mehnatdan qochgan odamning kelajagi yo`q. Shuning uchun kishilar bundaylarni yoqtirmaydilar, ulardan nafratlanadilar. Ular yashab turgan joyida, xalq orasida hurmatlari yo`q. Ularga "dangasa", "ishyoqmas" deb qaraydilar.

Shu tufayli, aziz bolajonlar, inson umrining eng quvnoq davri – bolalikni behuda o'tkazmay, foydali mehnat qilishga, ilm olishga sarflash kerak.

Bemaqsad o'yinlar faoliyatingizni susaytirib qo'yadi. Fikrlashingiz, tafakkuringiz yetarli rivojlanmay qoladi. Buning o'rniga ko'proq ilm egallang, badiiy asar va boshqa kitoblarni o'qing, bilim olish ham katta mehnat. U sizning kelgusida yuksak malakali mutaxassis bo'lib yetishishigizga imkon yaratadi.

Temirchi hunari.

Temirchi - temirdan pichoq, ketmon, bolg'a, bolta, o'roq va boshqa shunga o'xshash dala ishlari uchun asbob-uskunalarni va temir buyumlarni tayyorlaydi. Ular baquvvat, epchil, sabrli kishilardir. Ularning mehnati orqali juda ko'p temir buyumlar, ish qurollari yaratiladi va ishlatiladi.

Oddiy temirni olib,
Uni shaklga solib,
Temirchi yasar ketmon.
Bu ish emasdir oson.
Temirga berar ishlov,
Bosgandan chikar olov.
Cho'g'day qiziydi
ketmon,
Ishga tushadi sandon.
Shu usulda, albatta,
Yasalar tesha, bolta.

Darhaqiqat, el-yurt o'z kasbining mohir ustasi bo'lganlarni, qo'lida gulday hunari bor kishilarni "Usta" deb murojaat etib, e'zozlab, hurmat qiladilar. Odam bolasi mehnatdan baxt topishga intilsa, mehnati bilan boshqalarga nafi tegsa, ularni iqbol sharaflaydi.

Savollar:

1. Mehnat insoning risq-ro'zini topishning asosiy omili ekaniga misollar keltiring?
2. "Halol mehnat qil" deganda nimani tushinasiz?
3. Siz hali, bolasiz bu oltin davrda nima bilan shug'ullanmoq lozim?
4. "Mehnatdan kelguncha egasiga yetguncha" maqolining mazmunini so'zlang?

Mehnat haqida test savollariga javob toping.

1. "Mehnatdadir ko'p xikmat" nima?
 - a. maqol
 - b. sh'er
 - d. xadis
2. Xalqimizning xayrli va savobli ishlari.
 - a. bir kishining qilgan ishi
 - b. biror ishni ko'pchilik birgalashib, yordam berib bajarishi.
 - d. xalqning qilgan ishi.

3. Mehnat orqali nimalarga erishish mumkin?
 - a. baxtga, roxatga
 - b. charchoqqa, uyquga.
 - d. ilmga,damga.
4. Hozirgi zamonda qanday bo`lish kerak?
 - a. tadbirkor,ilmlil.
 - b. rejali, aqilli.
 - d. tejamkor, tadbirkor,ilmlil.
5. Bir ko`ngil vaqtimizni qanday o`tkazamiz?
 - a. shunchaki.
 - b. reja bilan
 - d. soatga qarab
6. “Vaqtning ketdi...” maqolining davomi qaysi qatorda berilgan?
 - a. “... umring ketdi”
 - b. “...kuning ketdi”
 - d. “...baxting ketdi”
7. Biror narsaga erishish uchun nima qilish kerak?
 - a. sabr bilan, mehnat qilish kerak.
 - b. dam olish kerak.
 - d. mehnat qilib, shoshish kerak.
8. Dangasalik qanday odan?
 - a. yaxshi.
 - b. yomon
 - d. bilmadim
9. Sizningcha mehnat qilmay ham biror hunarni egallash mumkimi.
 - a. ha
 - b. bilmayman
 - d. yo`q
10. “Kasb hunarning eng yaxshisi kishining o`z qo`li bilan bajaradigan halol ishi”,-deb kim aytgan?

- a. Imom Al - Buxoriy.
- b. Muxammad payg`ambar.
- d. Amir Temur.

Kichik maktab yoshidagi bolalarning harakatchanligi, faolligi, har bir ishga tayyorligi faoliyatining har xil turlarini turli shakl usullaridan foydalanishi taqozo etadi. Bu yoshdagi bolalar ko'pincha ishga berilib kirishadilar, bevosita mehnat faoliyatiga darrov qiziqib qoladilar.

Ammo ularning istagi, qiziqishi vaziyatga bog'liq, xatli-harakatlari esa beqaror bo'lib, kayfiyatlari tezda o'zgaradi. Bunday bolalar har doim har qanday ishga kirishaveradilar, ko'p tadbirlarda qatnashishga kirishadilar, lekin ana shu tirishqoqlik beqaror istakdan vujudga kelib, ko'pincha ularning istaklariga mos bo'lmaydi. Shuning uchun ular ko'pincha mashg'ulotdan darrov ko'ngillari sovib boshlagan ishlarini oshirishga yetkazmaydilar, bir ishni qoldirib boshqa ishga kirishib ketaveradilar. Bolaning idroki va undagi istakning vaziyatga bog'liqligida yashirin ijobiy jihat mavjud. Uni ishga osongiga jalb etish, hech bir qiyinchiliksiz foydali ishga qiziqtirish va unda ijobiy jo'shqin kayfiyatni vujudga keltirish mumkin.

O'qituvchi kichik maktab yoshidagi o'quvchining hatti-harakati ko'pincha ichki manbai bilan belgilanishini bilishi kerak. Bularning birinchi xili muayyan vaziyatlar taqozosiga ko'ra vujudga keladigan faoliyat katta harakat va kechinmalardan kelib chiqadigan motivlardir.

Bolaning ongiga boradigan yo'l uning kechinmalari, jo'shqin holati orqali o'tadi. Agar ish, mehnat majburiyatini bajarilish, quvonish, qoniqish bag'ishlasa, bular muvaffaqiyat bilan mustahkamlansa, bolada mehnatga va mashg'ulotga qiziqish, ilhomlanish degan hisini qayta-qayta takrorlash uchun ishga faol qatnashish istagi vujudga keladi. Shu tariqa uning faolligi, ishni yaxshiroq bajarishga intilishi namoyon bo'ladi. Ana shunda hissiyot tarbiyasi mehnatga muhabbat hissining tarbiyalashida boshlanadi. Bunda o'qituvchining vazifasi bolalarni har bir ishi va har mashg'ulotini qiziqarli, foydali va muvaffaqiyatli yo'lida tashkil qilishdan iborat.

Kichik maktab yoshdagi bolalarning taqlidchanligini hisobga olish lozim. Ularning taqlid qilishga ehtiyoji axloqiy hatti-harakat tajribasini tezroq o'zlashtirish, mehnatga ongli munosabatda bo'lish sharoitini vujudga keltiradi. Kattalarning, ota-onalarning, o'quvchi va tarbiyachilarning, qarindoshlar va tanish-bilishlarning mehnatga halol munosabatlari juda qulay muhit bo'lib, ana shu muhitda bola shaxsning tarkib topishi ma'naviy qiyofasining shakllanishi, e'tiqodli va axloqiy odatlarning tarbiyalanishi rivojlanadi.

So'z bilan ishontirish. Bunda axborot vositalarining qo'llashi bolaning характери, mehnatga munosabati shakllanishiga juda katta ta'sir ko'rsatadi. Bolalar sinfdan tashqari mashg'ulotlarda katta avlod erkin mehnat qilish huquqiga erishish uchun, baxtli hayot qurish uchun qanday kuch-g'ayrat sarflangannini qancha qurbonlar bo'ganini bilib oladilar.

Ana shu haqda mashhur va buyuk kishilar hayoti. Hamda faoliyati misolida, o'z mehnati bilan qudratli ekani, ilg'or fan texnika va madaniyatni yaratgan olimlar, uchuvchilar, hamda dehqonlarning ishlari misolida yorqin va ishonarli tarzda hikoya qilish o'qituvchining muhim vazifasidir.

O'quvchilarga ta'lim va tarbiya berishning kasb-korlik yo'nalishi sistemasini tuzishda o'qituvchi rioyaetishi lozim bo'lgan asosiy pedagogik sharoitlar quyidagilardan iborat:

Ta'lim-tarbiyaning g'oyaviy-siyosiy yo'nalishi. Buning mohiyati shuki, o'quvchining kasb tanlashi muammosini hal qilish g'oyaviy-siyosiy, axloqiy, estetik va jismoniy tarbiya, ilmiy dunyo qarashni shakllantirish vazifasiga muvofiq yo'sinda amalga oshirilishi lozim.

Kasbga yo'naltirishda nazariya bilan amaliyotning bog'lanishi.

Bunda o'smirga mamlakatda xalq ta'limining rivojlanishi, xalq xo'jaligining rivojlanishiga muvofiq holda o'zining kelajakdagi kasbini tanlashida yordam berish nazarda tutiladi.

Tushunarlilik va onglilik. Bular maktabda ta'limning turli bosqichlarida o'quvchilarni kasblar bilan tanishtirishda bajariladi. Ularning odamga qoyadigan psixofiziologik talablari bilan, kasblarni egallash yo'llari bilan, kasb mahorati o'sishi ta'minlanadi.

Ko'pincha o'qituvchilar dars mashg'ulotlarida maqol va matallarni taxlil qilib beradilar. Masalan "O'roqda yo'q, boshoqda yo'q-hirmonda hozir" maqoli o'zi mehnat qilmay, o'zgarar mehnati samarasidan foydalanishni yaxshi ko'radigan kishilar haqida ekanini, unda ishyoqmas, dangasa va tanballar qoralanganligini tushuntiradilar.

2.2. Tarbiyaviy tadbirlarda mehnatsevarlarlik hissini shakllantirish usullari.

Texnologik ta'lim o'qituvchisi o'quvchilarni maktab fan, texnika va ishlab chiqarish xaftaligini, mamlakatimiz fani va texnikasi taraqqiyotidagi tarixiy kunlarga bag'ishlangan maktab kechalarini tayyorlash va o'tkazishga jalb qiladi. Demak, taqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki o'quvchilarni maktabdan tashqari vaqtlarida kasb-hunarga yo'llash ishlarini uyushtirishda mehnat o'qituvchisi asosiy bo'g'in xisoblanadi. Albatta, u o'z faoliyatini dastlab ta'lim standartlari asosida olib borishi talab etiladi. Zero, Texnologik ta'limning vazifalari Davlat ta'lim standartlari (DTS) va o'quv dasturida ifodalangan. Ushbu xujjatlarda maktabdagi Texnologik ta'lim va tarbiyasining maqsadi izchil ta'riflanib, uning mehnatga muxabbat va mehnat axliga xurmat tuyg'usini singdirishdan, o'quvchilarni Hozirgi zamon sanoati va qishloq xo'jalik ishlab chiqarishi, qurilish, transport, xizmat ko'rsatish soxalari asoslari bilan tanishtirishdan, o'qish va foydali ish jarayonida ularda mehnat ko'nikmalari va maxoratini xosil qilishdan, ongli ravishda kasb tanlashga va boshlang'ich xunar ta'limini olishga undashdan iboratligi ta'kidlangan.

Yosh tabiatshunoslar va yosh texniklar bilan maktabdan tashqari tadbirlar tashkil qilishning asosiy maqsadi ana shu vazifalarni to'la-to'kis va har tomonlama amalga oshirishda yordam berishdan iboratdir.

Maktabdan tashqari ishlarda o'quvchilarning texnik ijodkorligi va qishloq xo'jalik tajribachiligini rivojlantirish uchun mehnat ta'lim va tarbiyasining umumiy vazifalari yanada aniqlashuvi ularni quyidagi uchta guruxga birlashtirishni taqazo etadi.

Umumta'limiy vazifalar:

* o'quvchilarda xalq xo'jaligining turli tarmoqlaridagi ishchilar, texniklar, muxandislar mehnat faoliyatining mazmuni xaqidagi, asbob-uskunalar (mexanizmlar va mashinalar), texnologik jarayonlar xamda ishlab chiqarishning tashkil etilishi xaqidagi bilim va tasavvurlarni kengaytirish xamda chuqurlashtirish;

* o'quvchilarni texnikadagi ilg'or texnologik g'oyalar evolyutsiyasining yo'llari bilan, Hozirgi zamon ishlab chiqarishida fan-texnika rivojlanishining asosiy yo'nalishlari bilan tanishtirish;

* o'quvchilarni mamlakatimizda yoshlarning ommaviy ilmiy va texnik ijodkorligining tashkil etilish shakllari bilan tanishtirish, texnika madaniyati malakalarini tarkib toptirish va takomillashtirish, ilmiy-texnik adabiyotlar bilan ishlash qoidalarini, o'quvchini qiziqtirgan fan, texnika va ishlab chiqarish, texnologik masalalar boyicha zarur ilmiy-texnik axborotlar olish yo'llarini tushuntirish;

* Hozirgi zamon ishlab chiqarishida ratsionalizatorlik va ixtirochilik ishlarini tashkil etish asoslari bilan tanishtirish;

* o'quvchilarni mazkur mintaqadagi xunar-ta'lim tizimi bilan, tumandagi ishchi kasbining qiziqarli jixatlari bilan tanishtirish.

Tarbiyaviy vazifalar:

* o'quvchilarda bilishga intilishni, texnik xavaskorlikni va mazkur mintaqadagi texnika xamda ishlab chiqarishning yetakchi tarmoqlariga barqaror qiziqishni tarbiyalash;

* o'quvchilarda xayotda mehnatga, o'qishga, mustaqil bilim olishga, birga yashaydigan kishilarga, o'rtoqlarga munosabatda, maxalliy ishlab chiqarishdagi eng xurmatli mutaxassislarga taqlid qilish ishtiyoqini tarbiyalash va rivojlantirish;

* kishilar mehnati natijalariga ongli munosabatni; isrofgarchilikka murosasizlikni, tabiatga tejamli munosabatni tarbiyalash, iqtisodiy va ekologik tarbiya;

* mehnatga ijodiy munosabatni, maxalliy ishlab chiqarishdagi ilg'orlarning mehnat usullariga, maxalliy korxonalaridagi ratsionalizatorlik va ixtirochilik ishlarining mavzular rejalariga, mazkur mintaqa uchun yetakchi tarmoqlarda band bo'lgan kasblarga barqaror qiziqishni tarbiyalash; aniq ish o'rnida ishlashga ongli extiyojni oshirish;

* maxalliy korxonalar tarixiga, ishlab chiqarishda foydalaniladigan mashinalar va mexanizmlarning tarixiga, maxalliy ishlab chiqarishdagi kasblar tarixiga, mehnat faxriylariga xurmatni kuchaytirish.

Amaliy vazifalar:

* turli asboblardan, moslamalardan, jixozlardan va mashinalardan bilan ishlashda mehnat maxoratini rivojlantirish va takomillashtirish;

* aniq ish o'rnida mehnat unumdorligini oshirish imkoniyati mavjud bo'lgan texnik, ishlab chiqarish muammolarini topish va ularni xal etish ko'nikmasini tarkib toptirish va rivojlantirish;

Mana shu barcha pedagogik vazifalarni xal qilishda yosh tabiatshunoslar va yosh texniklar bilan olib boriladigan maktabdan tashqari ishlar o'quvchilarga ta'lim va tarbiya berishning umumiy tamoyillari asosida yo'lga qoyilishi kerak. Shu bilan birga o'quvchilarning maktabdan tashqari vaqtlardagi texnik ijodkorligi va qishloq xo'jalik tajribachiligini tashkil etish yana qator o'ziga xos xususiyatlarni xisobga olishni taqozo qiladi.

Ana shu xususiyatlarning biri maktabdan tashqari tadbir barchasi maktabdagi ta'lim-tarbiyaning umumiy vazifalariga boysunishi yuqorida aytilgan edi. Ularning boshqa bir xususiyati shuki, o'quvchilar ko'pincha ancha kuch va vaqtni talab qiladigan texnik ijodkorlik yoki qishloq xo'jalik tajribachiligida fan, texnika, ishlab chiqarishning biror tarmog'iga qiziqishlari tufayli vujudga kelgan o'z xoxishlari bilan qatnashadilar. Shunga ko'ra, yuqoridagi olingan Bitiruv malakaviy natijalaridan kelib chiqib ixtiyoriy tashabbus o'quvchilarni maktabdan tashqari

tadbirlarda kasb-hunarga yo'naltirishning eng muxim talablaridan biri deb xisoblaymiz.

O'quvchilar har qanday ish bilan qiziqib va berilib shug'ullansalar, g'oyat faollik va mustaqillik ko'rsata oladilar. Ana shu sifatlarni rivojlantirish bolalarda ijodiy tashabbuskorlikni tarbiyalashning zarur shartidir. Shuning uchun texnik ijodkorlik va qishloq xo'jalik tajribachiligini kengaytirishda o'quvchilarning mustaqilligiga, faolligiga, tashabbuskorligiga, jamoat tashkilotlariga tayanish yosh texniklar va tabiatshunoslar bilan amalga oshiriladigan tadbirlarng eng muxim xususiyati xisoblanadi.

Nixoyat, o'quvchilarning maktabdagi maktabdan tashqari xamda maktabdan tashqari muassasalardagi tadbirlarda o'z imkoniyatlari doirasidagi vazifalar bilan shug'ullanishi, yosh tashabbuskorlar ijodiy faoliyatining tavsifi ularning yosh xususiyatlariga mos bo'lishi juda muximdir.

O'quvchilarning qishloq xo'jalik mehnati ta'limda nazariya va amaliyot birligi mezonini amalga oshirishning muxim shakllaridan biri, ularning ta'lim yo'nalishining asosiy tushunchalarini nazariy va amaliy jixatdan baravar o'zlashtirishining samarali vositasi, deyish mumkin. Bu jarayonda amalga oshiriladigan qishloq xo'jalik tajribachiligi tajribakor qoygan savolning maqsadga muvofiq javobini izlashdan iborat bo'lib, bunda murakkabligi, davomiyligi va axamiyati har xil bo'lgan qator vazifalar xal qilinadi.

Umumiy o'rta ta'lim maktablarida Texnologik ta'lim va kasbga yo'naltirish mazmunining an'anaviy tuzilishi 1999 yilgacha quyidagicha bo'lgan:

1. **Texnik mehnat** - yog'och va metallarga ishlov berish, elektrotexnika asoslari, modellashtirish, qog'oz va kartondan turli shakllar yasash.
2. **Qishloq xo'jaligi mehnati** - o'simlik va chorvachilik asoslari, qishloq xo'jaligi ekinlarini parvarishlash, agronomiya asoslari, tuproqqa ishlov berish, tuproqshunoslik, qishloq xo'jaligi texnikasi.
3. **Maishiy xizmat ko'rsatish mehnati** - bichish, tikish asoslari, tikish mashinasi, uy ro'zg'or asoslari, pazandachilik asoslari oziq-ovqat maxsulotlariga ishlov berish.

Bugungi kunda, ta'lim-tarbiya muassasalarida o'qitilayotgan Texnologik ta'lim va kasbga yo'naltirishda an'anaviy tartibdagi o'quv tadbirlari, maktabdan tashqari tadbirlar sifati, mazmuni, tizimi mamlakatimizdagi ijtimoiy-iqtisodiy o'zgarishlar va mustaqil taraqqiyot talablariga javob bera olmay qoldi.

Kuzatish va taxlillarimizdan shu narsa ma'lum bo'ldiki, umumiy o'rta ta'lim maktablaridagi an'anaviy tizimdagi kasbga yo'naltirish ishlari jarayonida maktabdan tashqari tadbirlar zamonaviy ta'lim, metodlari, yangi pedagogik va axborot texnologiyalari talablari asosida tashkil etilmagan. Tadbirlarni o'tkazish uchun metodik qo'llanmalar yetishmaydi va mavjudlari xam Hozirgi zamon talablariga javob bermaydi.

Kasbga yo'naltirish ishlarini respublikamiz ta'lim isloxotlari talabi darajasida yo'lga qoyish, respublikamiz va rivojlangan xorijiy davlatlarda bu borada to'plangan ilg'or tajribalarni tadqiq qilib, ijodiy tatbiq qilish davr taqozosi xisoblanadi.

Umumiy o'rta ta'lim maktablarida kasb-hunarga yo'llashga asoslangan maktabdan tashqari tadbirlarni tashkil qilishda o'quvchilarning yosh, ruxiy, individual xususiyatlarini xisobga olgan holda, ularni Texnologik ta'lim va kasbga yo'naltirishda o'simliklarni parvarish qilish, xunarmandchilik jixoz (material) lari bilan tanishtirish va ishlov berishda mehnat ko'nikma va malakalari shakllantirilib borildi. Shu bilan birga, ularning qiziqishi va moyilliklariga ko'ra o'zini o'zi kasbiy jixatdan aniqlash, kasb-hunar turlarini tanlashi, xunarmandchilik soxalari va ularda ishlatiladigan asbob-uskuna, yangi texnika, ilg'or texnologiyalarni o'rganib borishlari xamda mehnat faoliyatida ishtirok etishlari ta'minlandi.

Maktabdan tashqari tadbirlarda o'quvchilarni kasb-hunarga yo'llashda iste'dodli va zukko bolalarni aniqlash va tarbiyalash muxim axamiyat kasb etadi. Iste'dodning o'z vaqtida namoyon bo'lishi tarbiyaga va qo'llab-quvvatlashga bog'liqdir. har qanday jamiyatga iste'dodli shaxslar zarur. Shu nuqtai nazardan iste'dodli bolalarni aniqlash, tarbiyalash va o'qitish respublikaning bo'lajak aql-zakovatli va ijodiy fikrlovchi kuchlarini tayyorlashning yagona manbaidir.

Ikkinchi bob xulosasi.

Maktabdan va maktabdan tashqari tadbirlar Umumiy o'rta ta'lim va maktabdan tashqari ta'lim muassasalari yangi pedagogik tafakkur egasi, munosib shaxs, o'z ishining ustasi bo'lgan o'qituvchi va to'garak raxbariga muxtoj.

Shaxs sifatida bunday pedagog xodimlarning o'zi har tomonlama rivojlangan, bilimdon, keng ko'lamdagi umummadaniy va kasbkor ma'lumoti, amalga oshirishning samaradorligi to'g'ridan-to'g'ri xalq ta'limi barcha tizimlari, bo'limlari, ilmiy va jamoat tashkilotlari faoliyatini aniq tashkil etishning doimiy nazoratiga, qolaversa, pedagoglar bu ishni olib borishdan qanchalik manfaatdor ekanliklariga bog'liq. Maktabdan va maktabdan tashqari tarbiyaviy ishlardan mahalliy sharoitlarni, o'quv yurtlarining xususiyatlarini hisobga olib, ijodiy foydalanish lozim. Undan pedagogik asosda o'quvchilar jamoasida yuzaki foydalanishga urinmaslik kerak.

Maktabdan tashqari tadbirlarda kasb tanlashga yo'naltirish ishlari maxalliy sharoitlarga moslab aniq rejalar, tadbirlar ishlab chiqish uchun asos bo'lishi kerak. Ushbu kontsepsiya asosiy tarbiyaviy ish yo'nalishlarining mazmuni, maqsadlari, vazifalarini belgilashda va shubhasiz, xalq ta'limi tizimidagi barcha turdagi ta'lim muassasalarining pedagogik jamoalari, jamoatchilikning kuch-g'ayratini yoshlar tarbiyasi muammolarini hal qilishga yaxlit yondashishni o'z mazmuniga jamlab, o'sib kelayotgan yosh avlodni shakllantirishning aniq vazifalarini bajarishda dastura mal bo'lib xizmat qiladi.

III-bob. Tajriba-sinov ishlarini tashkil etish metodikasi

3.1. Tajriba-sinov ishlarining tahlili va natijalari

1-4-sinfda o'quvchilarni kasbga yo'naltirish ishlari maxalliy ixtiyojlar va imkoniyatlardan kelib chiqqan holda, shuningdek isdiqbol-larini belgilovchi chambarchas iboralar tavsiyalari asosida hamda maxalliy kasb-hunar kollejlari va akademik litseylarning yo'nalishlarini hisobga olgan holda tashkil etiladi. 1-4-sinf mehnat ta'limi darslarida o'quvchida kasb turlariga oid bilim, ko'nikma va malakalarni maktab joylashgan xududdagi imkoniyat va extiyojlarni hisobga olgan holda tanlanadigan kasb, asosida shakllantiriladi. Hozirgi sharoitni hisobga olgan holda ko'roq maktablarda mehnat ta'limi mashg'ulotlarining mazmuni asosida kasblarga yo'naltirish ishlari olib borildi.

, “Tabiiy urug'lardan applikasiya yasash” mavzu

1	Darsning maqsadi	Ta'limiy maqsad: O'quvchilarga meva, poliz ekinlari urug'lari, applikasiya usuli, hayvon turlari haqidagi bilim va tushunchalar berish. Urug'lardan applikasiya usulida hayvonlarni yasashga o'rgatish. Tarbiyaviy maqsad: Tabiatga mehr uyg'otish, tabiiy narsalardan qurish-yasashga qiziqish uyg'otish, ijodiy fikrlashni tarbiyalash. Rivojlantiruvchi maqsad: Urug'lardan foydalanib applikasiya usuli orqali hayvonlarni yasay olish malakalarini rivojlantirish.
2	Darsning jihozlari	Ko'rgazmali vositalar: Turli poliz ekinlari, meva urug'lari namunalar, applikasiya ish turlaridan namunalar, slaydli namoyishlar. Ko'rgazmali jihozlar: Qovun va tarvuz va meva urug'lari, qog'oz, qaychi, qalam, chizg'ich, yelim, latta.
3.	Dars jarayonini amalga oshirish texnologiyasi	Uslub: Og'zaki bayon qilish, tushuntirish, tahlil qilish, aqliy hujum Shakl: Amaliy mashg'ulot, savol-javob, test Baholash: Rag'batlantirish, 5 ballik tizimda baholash

4	Dars jarayonini amalga oshirish bosqichlari	Tashkiliy qism:	10 daqiqa
		Darsga hozirlik ko'rish	3 daqiqa
		Uyga vazifani mustahkamlash	7 daqiqa
		Asosiy qism:	25 daqiqa
		Aqliy hujum	5 daqiqa
		Mavzuni bayon qilish	5 daqiqa
		Amaliy ish	15 daqiqa
		Yakuniy qism:	10 daqiqa
		O'quvchilar bilimini baholash	8 daqiqa
Uyga vazifa berish	2 daqiqa		

Darsning borishi

Tashkiliy qism:

Salomlashish

Davomatni aniqlash

Uy vazifasini tekshirish (sabzavot va meva urug'larini tayyorlab kelish)

Ish joyi, kerakli ish qurollari va materiallarni tayyorlash.

Asosiy qism: Aqliy hujum

O'qituvchi darsning boshlanishida o'quvchilarni meva, poliz ekinlari urug'laridan applikasiya usulida hayvonlarni haqidagi bilim va tasavvurlarini aniqlaydi.

- Qanday meva, poliz ekinlari urug'larini bilasiz?
- Meva, poliz ekinlari urug'laridan foydalansa bo'ladimi?
- Nayvonlarni turlarini bilasizmi?
- Urug'lardan applikasiyalar yasab ko'rganmisiz?

Yangi mavzu bayoni.

- Kuz faslida turli tuman sabzavot, meva, poliz ekinlari pishib yetilishi;
- Turli meva va sabzavot, poliz ekinlarining urug'lari mehnat darsi uchun ish materiallari hisoblanishi;
- Urug'lardan xilma-xil applikasiya ishlarini bajarish mumkinligi;
- Ayni bitta applikasiya ishini yasashda turli xil urug'lardan foydalanish mumkinligi.
- Sabzavot urug'laridan qovun va tarvuz urug'larini ko'rsatib, izohlab beriladi.

Qovun urug'i: rangi och sariq, shakli cho'zinchoq, usti yupqa parda bilan qoplangan, sinadi, bukiladi, yelimlanadi, suvni o'ziga sekin shimadi.

Tarvuz urug'i: rangi to'q jigar rang, shakli oval, usti yupqa parda bilan qoplangan, sinadi, bukiladi, elimlanadi, suvni o'ziga sekin singdiradi.

O'qituvchi sabzavot va meva urug'lari turli shakllarda va turli ranglarda bo'lishi, ular aslo bir-birini takrorlamasliklarini gapirib beradi.

Amaliy ishni boshlashdan oldin o'quvchilarning darsga tayyorligi o'qituvchi tomonidan yana bir kuzatiladi.

Amaliy ish

O'qituvchi o'quvchilarning amaliy ishga o'quvchilar ish joyini ko'rib chiqadi. Kamchiliklarni bartaraf etadi.

- Qog'ozga tanlab olingan naqsh turini qalam yordamida chizib olish;
- Ishlatiladigan urug'larini maxsus idishda saqlash;
 - Chizilgan naqsh yo'li bilan urug'larni

ketma-ketlik bilan yelimlash;

- Tayyor applikasiya ishini o'qituvchi izohlab beradi.
- O'quvchilar ishlarini kuzatib va kerakli ko'rsatmalarni berib boradi.

Yakuniy qism.

Dars oxirida tayyor bo'lgan ishlar o'quvchilar bilan birgalikda tahlil qilinadi.

Har bir o'quvchi bajargan ishiga qarab izohli baholanadi.

Darslikda ko'rsatilgan applikasiya ishini tugatish uyg'a vazifa qilib beriladi.

O'qituvchiga eslatma: Kelgusi dars mavzusining amaliy mashg'ulotiga kerakli ish qurollari va materiallarini belgilash va o'quvchilarga aytish.

Bu dars jarayonida "Urug'ni o'z o'rniga qoy" oyinidan foydalanish mumkin.

Ko'rsatma: O'qituvchi oldindan tayyorlangan urug'larni aralashgan holda 4 ta idishga soladi. 4 nafar o'quvchi doskada yoki o'qituvchi ijodi bilan tayyorlangan ko'rgazmada topshiriqni belgilangan vaqt (***Iyoki, 2daqiqqa***) ichida bajaradi. YA'ni idishlardagi qovun, tarvuz, qovoq urug'larini belgilangan vaqt ichida kim ko'p ajratib olishini sinab ko'radi. Bunda urug'lardan ko'proq ajratib olgan o'quvchilar urug'lardan turlicha amaliy ishlarni bajarish imkoniyatiga ega bo'ladilar.

o'quvchi	Qovun	Tarvuz	Qovoq	jami
1-o'quvchi	6	10	2	18
2-o'quvchi	4	8	3	15
3-o'quvchi	3	4	1	8
4-o'quvchi	5	3	2	10

Poliz urug‘laridan aplikatsiya yasash(baliq).Bu ish jarayonida boshqotirma tuzib o‘quvchilarni kasb-hunarga yunaltirish ishlarini yo‘lga qo‘yish mumkin.

k	i	t	o	b						
q				a	y	i	q			
i				x	t	i	o	l	o	g

Masalan, baliqchi boshqotirma Boshqotirmada qatorlar buyicha berilgan,1-o‘quv quroli,2- o‘quv quroli,3-tog‘ usimligi,4-harakatlanuvchi model,5-suv transporti,6-qish transporti,7-suv osti dunyosini o‘rganuvchi kasb egasi.

Mashg‘ulot davomida poliz ekinlari maxsulotini yetishtirib beruvchi kasb-xunar egalari to‘g‘risida ma’lumot berish tavsiya etiladi. Masalan, dehqon haqida:

Dalasiga olib yo‘l,
 Dehqon ko‘zlar hosil mo‘l.
 O‘z ishiga u usta,
 Xirmon uyadi kuzda
(K. Turdiyeva)

sh	u	d	g	o	r
n	i	h	o	l	

Dehqon kasbiga oid boshqotirmada gorizantal joylashgan qatorga kasbga bog‘liq bo‘lgan ya’ni, ketmon, shudgor, nihol,olma,nok,qovun kabi so‘zlarning ketma-ketligi to‘g‘ri joylashtirilsa kasb nomi topiladi.

Shu o‘rnida aytish mumkinki, tabiiy materiallar bilan ishlash o‘quvchilarning tafakkuri va fikrlash qobiliyatining rivojlanishida muhim ahamiyat kasb etadi.

Mavzu: Mehrjon sayli.

Ta’limiy maqsadi: O‘quvchilarga mehrjon sayli haqida tushuncha berish, dunyoqarashini o‘stirish xalq maqollari haqida ma’lumot berish, mehnat qilishning ijobiy tomonlari bilan tanishtirish.

Darsning borishi:

I-tashkiliy qismi: Kirish suhbat .

II-uy vazifasini so‘rash.

“Olma” hikoyasi o‘quvchilarga o‘qitilib qayta hikoyalatiladi, mavzu yuzasidan savol javob o‘tkaziladi.

III-yangi mavzu bayoni.

1. Mehrjon sayli haqida suhbat o‘quvchilar bilimini aniqlashtirish.
2. Mavzuni ifodali o‘qish.
3. Lug‘at ishi.
4. O‘qituvchining tushuntirib borishi.
5. Maqollarning mazmunini ochib berish.
6. Og‘zaki hikoY. Qo‘shimcha yangi mehnat haqidagi maqolalarni aytish.

Kitobda berilgan.

Mehnat baxt keltirar.

Mehnating zebi-ziynating.

Mehnat qilgan xor bo‘lmas.

Maqollarni hayotiy misollar yordamida tushuntirib, izohlab berish.

IV. Yangi mavzuni mustahkamlash.

1. Mavzuni qismlarga bo‘lib o‘qish.
2. Maqollarni davom ettiring, oyinni qatorlararo musobaqa tarzida o‘tkaziladi.
3. O‘quvchilarning og‘zaki hikoyasi.

4.mehnat haqida erkin fikr bildirish.

V. Uyga yakunlovchi qism.

Bugun o'qish darsida nimalarni o'rgandingiz?

Qanday mavzu yuzasidan suhbatlashdik?

VI. Uyga vazifa berish.

Mehnat baxt keltirar sarlavhali hikoya yozib kelish, mavzuni o'qib o'rgatib savollarga javob topib kelish.

O'quvchilar qatnashishi hisobga olinib rag'batlantiradilar.

Sinfdan tashqari vaqtlarda kichik maktab yoshdagi o'quvchilarni mehnatsevarlik ruhida tarbiyalash, ularni nazariy bilimlarini hayotdagi tarbiyaviy faoliyati bilan to'ldiradi.

Tajriba shuni ko'rsatdiki boshlang'ich sinf o'quvchilarida mehnat darslarining sifat samaradorligini oshirish uchun bir qancha noan'anaviy dars va darsdan tashqari tadbirlar o'tkazildi. Tajriba – sinov ishlarini amalga oshirish uchun 2016-2017 yillar mobaynida Toshkent shaxar 118- maktabi, Anketa surovnomalari natijasiga ko'ra o'quvchilarning bilim darajasi qo'yidagi mezon asosida baxolandi.

Yuqori daraja. Bu guruhdagi o'quvchilar Texnologik ta'limva tarbiyasida kasb-xunar tanlashga qiziqishlari ortgan mavzu yuzasidan berilgan topshiriqlarga qiziqish bilan yondashgan. Savollarga to'liq javob bera olgan, darsda faol ishtirok etib o'zlarining mustaqil fikrlarini bayon etagan o'quvchilar xisoblandi.

O'rta daraja. Bu guruhda o'quvchilar mavzu yuzasidan topshiriqlarni bajara oladigan kasb-xunar tanlashga ma'lum darajada qiziqgan mustaqil fikrlarini qisman bayon etaoldigan darsdagi yangiliklarga ma'lum ishtiyoqi bulgan yondashgan o'quvchilar xisoblandi.

Quyi daraja. O'quvchilar mavzu yuzasidan topshiriqlarni qisman bajara oladigan kasb-xunar tanlashga qiziqmagan mustaqil fikiri bo'lmagan darsdagi topshiriqlarni qisman bayon etaoldigan darsdagi yangiliklarga ishtiyoqi bulgan o'quvchilar xisoblandi.

Buni quyidagi jadvalda ko‘rish mumkin.

An’anaviy va noan’anaviy odobnoma darslarida o‘quvchilarning bilim darajasi buyicha guruhlarga bulinishi

Daraj a	Tajriba-sinovgacha bo‘lgan o‘quvchilar tarkibining miqdori		Tajriba-sinovdan sung o‘quvchilar tarkibining miqdori	
	O‘quvchilar soni	(% xisobida)	O‘quvchilar soni	(% xisobida)
Yuqori	8	27%	18	56%
O‘rta cha	16	40%	9	30%
Quyi	10	33%	4	14%

Tajriba-sinovgacha quyidagicha natijalar olindi: 10 ta o‘quvchi o‘quv materillarini 56% dan 70% gacha, 16 ta o‘quvchi 71% dan 85% gacha, 8 ta o‘quvchi 86% dan 100% gacha o‘zlashtirilishi qayd qilindi. Tajriba-sinov davomida o‘quvchilarning o‘quv materiallarini o‘zlashtirishi yuzasidan aniqroq tasavvurga ega bo‘lishi uchun bir qancha sinf va sinfdan tashqari vaqtlarda kasb va hunarga yunaltiruvchi mashg‘ulotlar o‘tkazildi. O‘quvchilarni kasb-hunar tanlashga bo‘lgan qiziqishlarini oshganligini aniqlash maqsadida so‘rovnoma o‘tkazildi. Tajriba-sinovdan keyin quyidagicha natijalar olindi: 4ta o‘quvchi o‘quv materillarini 56% dan 70% gacha, 9 ta o‘quvchi 71% dan 85% gacha, 18 ta o‘quvchi 86% dan 100% gacha o‘zlashtirilishi ya’ni kasb-hunarga bo‘lgan qiziqishi oshganligi qayd qilindi.

Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining bilim olishda ta’lim texnologiyalaridan foydalanib, dars jarayoniga innovatsion yondashilganda o‘quvchilarning bilim darajasining samaradorligi yuqori bo‘lganligini ko‘rish mumkin.

Tadqiqot ishi davomida darslarda Ta’lim texnologiyalarining qo‘llanilishi o‘quv motivlarining shakllanishiga, bu esa bevosita ta’lim samaradorligini oshirishga xizmat qilishi aniqlandi. Dars biz taklif etgan boshlang‘ich sinf

o'quvchilarida ijodkorlikni rivojlantirish yo'llari uslubda amalga oshirildi. Jadvalda qayd etilgan sinflarda ishlab chiqilgan texnologiya asosida yo'lga qo'yish uchun dastlab ish rejalari, darslar tahlil qilindi. Bunda biz asosiy e'tiborni o'quvchilarni nazariy bilimlarini amaliy rivojlantirish imkoniyatini yaratish bilan birga ularga tegishli mukammal tushunchalarni shakllantirishga qaratdik.

Tajriba-sinov ishlarida jadvalda keltirilgan natijaga erishildi noan'anaviy usullarida, trening, boshqotirma, turli hil topishmoqlar shaklida dars tashkil etildi. Bu esa ta'lim samaradorligini oshirishiga sabab bo'ldi.

Tajriba-sinov ishlari natijalariga ko'ra Texnologik ta'limva tarbiyasi o'quvchi shaxsini tarbiyalashda, ularni kasb tanlashga bo'lgan qiziqishlarini oshirishda quyidagi fikrlarga amal qilish maqsadga muvofiq bo'ladi:

Amaliy faoliyatni zamon talablari asosida, fan-texnika va texnologiya taraqqiyoti darajasida hamda bozor iqtisodiyot hisobga olgan holda olib borish davr talabi ekanligi.

Mehnat ta'limi boyicha nazariy va amaliy mashg'ulotlar uchun o'quv xonasi hamda unda maxsus ish joyi tashkil qilish va ularda xavfsiz va qulay mehnat sharoitlarini tashkil qilish.

O'quvchilarni mashg'ulotlar uchun zarur materiallar hom ashyosi, asboblar bilan ta'minlash masalalar mexanizmlari bilan ishlashlarni tashkil qilish.

O'quvchilarni mehnatga tayyorlash jarayonida kasb-hunarga yo'nalti-rishni yanada kuchaytirish, ularni zamonaviy ishlab chiqarish asoslari, yog'ochga, metallga va gazlamaga ishlov berish texnologiyasi, pazandachilik asoslari, qishloq xo'jalik asoslari, badiy mehnat texnologiyasi va mashina elementlari yo'nalishlari boyicha bilim, ko'nikma va malakalarni egallashni ko'zda tutishlik.

Maktablarda texnologik ta'limi mazmuni asosan quyidagi yo'nalishlarni o'z ichiga oladi.

1.I-IV sinflar keng ko'lamda ishlatiladigan turli xil oddiy materiallar (qog'oz, rangli qog'oz, karton turlari, kalka, poralan, paxta va matolar qiyqimlari, plastilin,

va boshqalar) bilan tanishtirish ulardan oyinchoqlar va oddiy buyumlar yasash, xalq hunarmandchiligi to'g'risida boshlang'ich tushunchalar berish, o'quvchilarini o'z-o'ziga xizmat ko'rsatishga odatlantirish, uy-ro'zg'or buyumlarining kichraytirilgan nusxalarini modellar, maketlarni tayyorlashni, turli xil shakllar mehnat ta'limi darslariga ajratilgan o'quv soatlarini yana bir soatga oshirish maqsadga muvofiqdir, chunki 1soat davomida o'quvchilarga bajaradigan ishlari to'g'ri-sida umumiy nazariy ma'lumotlar berilsa, keyingi soatda esa aytilgan ish harakat usullari amalda bajariladi, buyumlarni yasash usullari, uslublari o'rganiladi.

Yana shuni ham ta'kidlab o'tish kerakki ta'lim jarayoni mohiyati turli olimlar tomonidan turlicha tushunishganligi sababli didaktikaning ayrim tamoyillarini talqin qilish ham shunnigdek ularni bayon qilish tuzilishi ham turlicha bo'ladi. Texnologik ta'limi tamoyillarini bayon qilishda uni juftlab o'rganish prinsipini to'g'ri deb hisoblamoq kerak. Shunday qilganda mehnat ta'limi didaktikaning ayrim tamoyillari o'rtasidagi muayyan ob'ektiv mavjud aloqani ko'rsatish imkoniyati tug'iladi.

Mehnatsevarlikni shakllanganlik darajasini aniqlashda o'quvchilarning egallagan bilim va tushunchalari hayotlarida qo'llashlari nazarda tutildi. Mehnatsevarlikni shakllanganligi shartli ravishda quyidagi-larda o'z ifodasini ko'rsatdi, mehnatsevarlik haqida egallagan tushunchalari o'quvchining xulqida bilimlari asosida aqlii rivojlanishida namoyon bo'ldi. Kichik yoshdagi o'quvchilar atrof-muhitga o'z munosabatini bildiradigan, tengdoshlaridagi mehnatsevarlik fazilatlarini qadrlaydigan bo'lib, ularni o'z faoliyatida namoyon eta olishlari maqsadga muvofiqdir.

UCHINCHI BOB XULOSA

Mehnat tarbiyasini boshlang'ich sinf o'quvchilarining ongida uyg'otish o'qituvchilar oldidagi muhim vazifalardan biri ekanligini his etib, o'quvchilar bilan mehnatsevarlikka o'rgatishda dars va darsdan tashqari tarbiyaviy tadbirlardan foydalanish muhim ekanligini asosiy sifatida e'tiborga olish lozim.

1. O'quvchilarning katta avlod an'analari o'zlashtirishiga oid tadbirlar o'tkazish.

2. Mutafakkir olimlarning mehnat-tarbiyasiga oid fikrlari bilan tadbirlarda to'laqonli tanishtirish.

3. Ma'lum kasb-hunarga qiziqishi hosil bo'lgan o'quvchilar bilan alohida tadbirlarni tashkil etish.

4. Turli kasb-hunarga oid bo'lgan suhbat, tarbiyaviy tadbirlarni muntazam tashkil etish lozim deb hisoblayman.

O'quvchilarda kasb-hunarni shakllantirishda boshlang'ich ta'limda xalq maqollaridan foydalanish katta imkoniyatlarga ega.

Kasb-hunarni shakllantirish asosida o'quvchilarda Vatanga muhabbat, milliy g'urur, yurt tinchligi, yuksak axloqiy fazilatlar, kasb-hunar tuyg'ulari muhim mezonlardan bo'lib hisoblanadi.

O'quvchilarda kasb-hunarni shakllantirish ta'lim-tarbiya jarayoniga yaxlit va tizimli yondoshuvni talab etadi. Bu borada ta'lim-tizimiga texnologik yondoshuv, yangi pedagogik texnologiyalardan, boshlang'ich ta'limning eng ilg'or tajribalaridan o'rinli foydalanish maqsadga muvofiqdi

Umumiy xulosa

Mehnat tarbiyasi yosh avlodni komil inson bo'lib voyaga yetishida asosiy o'rin tutgan. Mehnat tarbiyasi yoshlarni jamiyat manfaati uchun ishlashga chaqirish bilan birga ustozlar va ota-onalarning mehnat tarbiyasi sohasidagi vazifalari nimalardan iborat ekanligini ham ko'rsatganlar.

Ta'lim-tarbiyaga yaxlit jarayon sifatida yondoshib, sinfdan tashqari ishlarni ta'lim jarayoni bilan uzviy aloqada tashkil etish orqali uning samaradorligini oshirish maqsadga muvofiq.

Olib borilgan tadqiqot ishimiz natijalariga asoslanib quyidagi tavsiyalarni taqdim etish mumkin:

- haqiqiy kasb egasi bo'lib vatan'arvar va mehnatsevar bo'lishi bor imkoniyatini yurt tinchligi, xalq faravonligi yo'lida xizmat qilishdan ayamaydigan ma'naviy barkamol insonni shakllantirishga doir metodik majmualar, yaratish;

- boshlang'ich ta'lim mehnat fanlari mazmuniga kasb-hunarga oid manbalarni singdirish;

- o'quvchilarda kasb-hunarni shakllantirishga qaratilgan ilg'or pedagogik texnologiyalarning zamonaviy metod va usullarini izlab to'ish va amaliyotga joriy etish;

- o'quvchilarda kasb-hunarni shakllanganlik darajalari hamda ma'naviy shakllanib borish monitoringini yaratish. O'qituvchilar tomonidan berilayotgan bilimning o'quvchilar tomonidan qay darajada o'zlashtirilayotganligini doimiy nazorat qilib borish;

- boshlang'ich ta'lim jarayonida o'quvchi shaxsi ma'naviyatini shakllantirishda uzviylik va uzluksizlikni ta'minlash;

- boshlang'ich ta'limdagi turkum fanlarini o'qitish jarayonida kasb-hunar asosida o'quvchilar ma'naviyatini shakllantirish boyicha ijtimoiy pedagogik yo'nalishda ilmiy-tadqiqotlar olib borish. Bundan tashqari boshlang'ich ta'lim jarayonida quyidagilarni amalga oshirish lozim.

Xalq maqollari yordamida o'quvchilarda kasb-hunarni shakllantirishning muntazam ravishda takomillashtirish.

O'quvchilarning psixologik xususiyatlarini hisobga olgan holda kasb-hunarni shakllantirishga qaratilgan mashg'ulotlar uyushtirish;

Xalq maqollari yordamida o'quvchilarda kasb-hunarni tarbiyalash jarayonida kasb-hunar fazilatini shakllantirish, ayniqsa, o'zlari ta'lim olayotgan maktabda mehnat qilishga o'rgatish;

Boshlang'ich ta'lim jarayonida umuminsoniy, milliy ma'naviy qadriyatlardan keng foydalanish;

O'quvchilarda kasb-hunarni shakllantirishda o'zbek xalqining milliy urf - odatlaridan foydalanish;

O'quvchilarning kasb-hunar fazilatlarini tarbiyalashga qaratilgan tashviqot-targ'ibotchilik faoliyatini takomillash-tirishga alohida ahamiyat berish;

O'quvchilarda kasb-hunarni shakllanti-rishning maqsad va vazifalari, mazmun, shakl va metodlar birligini ta'minlash hamda o'quvchi shaxsini kamol to'tirish;

O'quvchilarda kasb-hunarni shakllantirish mazmuni, ish shakllari va metodlarini belgilab beruvchi tarbiyaning hayot va mehnat bilan bog'liqligi, jamoada tarbiyalash va jamoaga suyanib ish ko'rish o'quvchilarning psixologik xususiyatlarini hisobga olish, tarbiya jarayonining yaxlitligi tarbiyaviy ta'sirlarning birligi va shu kabi kasb-hunar faoliyatning muntazamligi, doimiyligi va uzluksizligiga erishish;

Texnologik ta'lim va tarbiyasi jarayonida o'quvchilarda kasb-hunarni tarbiyalashda maktab, oila va jamoatchilikning birgalikdagi faoliyatini muvofiqlashtirish va kasb-hunarni tarbiyalash natijalarini keng targ'ib qilish maqsadga muvofiqdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR ROYHATI

Normativ huquqiy hujjatlar:

1. R.A. Mavlonova va boshqalar “Pedagogika” T., “O’qituvchi” 2008 yil
2. R.A.Mavlonova, Sanaqulov X.R. Xodieva D.P “Mehnat va uni o’qitish metodikasi” TDPU. 2007 yil
3. Sanaqulov X.R. Xodieva D.P “Mehnat ta’limidan amaliy ishlar” TDPU 2007 yil
4. Sanaqulov X.R. Xodieva D.P “Mehnat” Ikkinchi sinf o’quvchilari uchun darslik. T. “Sharq” 2012 yil.
5. R. Hasanov, H. Egamov “Tasviriy sa’nat va badiiy mehnat” T. “O’qituvchi” 1997 yil.
6. V. Pereverten. “O’quvchilarda ijodkorlikni shakillantirish” T. “O’qituvchi”. 1990yil.
7. Nurmatova M.Sh. Hasanova Sh.T “Yumshoq oyinchoqlar” Toshkent. TDPU. 2005 yil.
8. Nurmatova M.Sh. “Mehnat tarbiyasi” Toshkent. TDPU. 2005 yil.
9. Sanakulov H. «Kasblar alifbosi» «Yurist-Mediya» 1989 yil.
10. A.Fozilov. Donolar mehnat tarbiyasi haqida. Toshkent. 1992 yil.
11. R.A.Mavlonova, B.Normurodova. “Tarbiyaviy ishlar metodikasi”. Toshkent “Fan” 2008 yil.
12. R.G.Nozimov. O’quvchilarning mehnat tarbiyasida kasb-hunarga tayyorlash. Toshkent. “O’qituvchi” 1991 yil.
13. Z.Ochilov. Sinfdan tashqari tarbiyaviy tadbirlarda kasb tanlashga shakllantirish. Toshkent. “O’qituvchi”. 1996 yil.
14. I.Xasanov. Mutafakkirlar mehnat tarbiyasi haqida. Toshkent. “O’zbekiston” 1993 yil.
15. M.Haydarov. Kichik yoshdagi maktab o’quvchilarining mehnat tarbiyasida xalq an’analaridan foydalanish. Toshkent “Yozuvchi” 1995 yil.

16. Magzumov P.T. va boshq. O'quvchilarni mehnatga va kasb tanlashga tayyorlash. – T.: O'qituvchi, 1991. – 208 b.

INTERNET SAYTLARI

1. www.Norma.uz O'zbekiston respublikasi qonun hujjatlar to'plami portali. 2013 yil 25 fevral

2. Bob kizlik. Lesson planning, Lesson plan Formats and Lesson plan Ideas.. www.ADPRIMA.com.

3. Okolelov O.P. Distantсионное обучение: особенности, дидактические особенности технологии. <http://www.lipetsk.ru/legi>

TAYANCH SO'ZLAR LUG'ATI

№	O'zbek	English	Ruskiy
1.	Mehnat	Labour	Trud
2.	O'qituvchi	Teacher	Uchitel
3.	O'quvchi	Pupil	Uchenik
4.	Adolatli; haqqoniy	Just	Tochno, kak raz
5.	Amaliy	Practical	Prakticheskiy
6.	Axloq, xulq	Behavior	Povedenii
7.	Bahslashmoq	Argue	Sporit
8.	Bilmoq, aniqlamoq	Find out	Uznat
9.	Bolalar	Chedren	Deti
10.	Darslik	Text book	Uchebnik
11.	Do'q, po'pisa, tahdid	Threat	Ugroza
12.	E'tiroz bildirmoq, qarshi chiqmoq	To mind	Imet protiv
13.	Hamma vaziyatda	At all events	Vo vse sluchayax
14.	Haqiqiy, to'g'ri	Truthful	Pravdiviy
15.	Hodisa, voqea	Event	Sobitiye, sluchay
16.	Ilmiy	Scientific	Nauchniy
17.	Inson	Human	Chelovek
18.	Ishonch	Trust	Doveryat
19.	Jumboq, qiyin ahvolga olib kelmoq	Puzzle	Golovka, zagadka
20.	Kamtar	Modesty	Skromniy
21.	Kayfiyat	Temper	Prav
22.	Kechirmoq	To forgive	Proshat
23.	Kelishmoq	A gree	Soglashatsya k kem libo

24.	Kurashmoq	Struggle	Barba
25.	Maktab	School	Shkola
26.	Maqsad, vazifa	Goal	Sel, zadachi
27.	Masalan	For instance	Naprimmer
28.	Muhim, ahamiyatli	Important	Vajniy
29.	Natijada, pirovardida	As a result	Znachitelniy
30.	Nazariya	Theoriya	Teoriya
31.	Noqulay	Uncomfortable	Ne udobniy
32.	Odat	Habit	Privichka
33.	Oldini olmoq	Prevent	Predotvrashat
34.	Oxirgi	The last	Posledniy
35.	Qarama- qarshi	Opposite	Protivopolojniy
36.	Qarshi	Against	Protiv, o,ob
37.	Qiyoslash	Comparison	Sravneniye
38.	Qobiliyatli	Capable	Sposobniy
39.	Rozilik	Agreement	Soglasheniye
40.	Sabab	Cause	Prichina
41.	Saxiy	Kind	Dobriy
42.	Samimiy	Cordial	Serdechniy
43.	Sust	Slow	Noverno
44.	Tahlil qilish	Analyse	Analizirovat
45.	Tajriba, amaliyot	Practice	Praktika
46.	Tartib	Order	Strogiy,suroviy
47.	Umumiy	General	Obshiy,vseobshiy
48.	Usul, yo'l	Means	Sposob, sredstvo
49.	Vaziyat, mavqe, o'rin, tutgan o'rni	Position	Polojeniye
50.	Voqea, holat	Occasion	Sluchay vozmojnost
51.	Yondashmoq	Approach	Priblijeniye

ILOVALAR

So'rovnoma

O'quvchining F. I. SH.....

Maktabi.....sinfi.....

Mexnat darslarida nima ishlarni bajargansiz?.....

.....
.....

Mexnat darslarida nimalarni yasashni xoxlaysiz?.....

.....

Qaysi kasb-hunar turlarini bilasiz ?.....

.....
.....

Siz qaysi kasbga qiziqasiz ?

Nima uchun bu kasbni tanlamoqchisiz?

.....

Boshqa kasb-xunar turlari haqida bilishni xoxlaysizmi ?

.....

Maktabingizda kasblar to'g'risida tadbirlar o'tkazilganmi?.....

Oxirgi marta qachon o'tkazilgan ?.....

Kasb-hunar turlari haqida ko'proq bilimga ega bo'lishni xoxlaysizmi?.....

Qaysi kasb egalari haqida bilishni istaysiz?.....

So‘rovnomada ishtirok etganingiz uchun minnatdorchilik bildiramiz.
SINFDAN TASHQARI MASHG‘ULOT NAMUNALARI

“Mo‘jizalar maydoni”

O‘yinning maqsadi: kasblar olamining turli-tumanligi to‘g‘risidagi tasavvurlarni shakllantirish, kasblarning nomlarini bilish.

O‘yinning borishi: Ishtirokchilar uch kishidan komandalarga bo‘linadilar. Birinchi komanda o‘yinni boshlaydi, biror bir kasbning nomini o‘ylaydi va qolganlarga faqat shu kasbning nomi nechta harfdan tuzilganligini aytadi. Soat strelkasi bo‘yicha keyingi komanda harf aytadi. Agar bunday harf kasb nomida bo‘lmasa birinchi komanda bu haqida ma‘lum qiladi va o‘yinni keyingi komanda davom ettiradi. Agar aytilgan harf so‘zda bo‘lsa, unda birinchi komanda bu harfning nechtaligini va uning so‘zdagi o‘rnini aytadi. Shu komanda keyingi harfni aytadi. Kasb nomini topgan komanda keyingi kasb nomini o‘ylaydi va o‘yinni davom ettiradi. *O‘yinning davomiyligi:* 20-30 minut

“Ha-yo‘q”

O‘yinning maqsadi: kasblar tasnifi haqidagi tasavvurlarni shakllantirish, mantiqiy fikrlash ko‘nikmalarini, kasbiy faoliyat doirasida tasniflash tushunchalarini aniqlash va rivojlantirish.

O‘yinning borishi: Boshlovchi ishtirokchilarni uchtadan guruhlariga bo‘ladi. Guruh ishtirokchilari o‘zaro kim- birinchi, kim-ikkinchi, kim-uchinchi bo‘lishini kelishib oladilar. Birinchi- biror bir kasb nomini o‘ylaydi, lekin hech kimga aytmaydi. Ikkinchining vazifasi –imkoni boricha kam savollar berib, birinchi ishtirokchi o‘ylagan kasbni topishi kerak. Shunday savollar berish kerakki, birinchi ishtirokchi “ha yoki yo‘q” deb javob berishi kerak. Uchinchi ishtirokchi o‘yinnig borishini kuzatadi va berilgan savollarni sanab boradi.

Kasb nomi topilgandan keyin ishtirokchilar rollarini almashadilar. Shu tariqa har bir guruh ishtirokchisi o'zini turli rollarda (kasb nomini o'ylovchi, topuvchi, kuzatuvchi) sinab ko'radi.

O'yinni muhokama qilish jarayonida kuzatuvchilar eng kam savol berib kasb nomini topgan ishtirokchini aniqlaydilar. Kasb nomlarini topuvchilar ishtirokchilarning qaysi biriga kasb nomini topishga qiyin bo'lganini va kimga oson bo'lganini, qiyinchiliklarning sabablarini, vazifani tez bajarish imkoniyatlari haqida gapiradilar. Javob beruvchilar kasb nomlarini topuvchilarning qaysi savollari eng foydali va muvaffaqiyatli bo'lganligini va ularni javobni topishlarida yordam berganligini ma'lum qiladilar. *O'yinning davomiyligi: 30-45 minut*

“Piktogramma” (ramziy belgilar)

O'yinning maqsadi: turli kasblar vakillarining mehnat sharoitlari va mazmuni haqidagi tasavvurlarni shakllantirish.

O'yining borishi: Boshlovchi ishtirokchilarni uchtadan guruhlariga bo'ladi. Har bir guruh biror bir kasbning nomini o'ylaydi va uni piktogramma yordamida qog'ozda aks ettiradi. Tanlangan kasbni tasniflashda faqat rasmlardan foydalanish mumkin, raqamlar va harflardan foydalanish taqiqlanadi.

Kasbning piktografik rasmi tayyor bo'lganda, keyingi guruhga beriladi va ular aks ettirilgan tasvirni tahlili qiladilar va kasb nomini aytadilar. Kasb nomini topishda uchta urinish ruxsat beriladi.

Boshlovchi kasbni tasvirlashga va topishga vaqt chegaralanganini aytib o'tadi. Guruhlarning bir qismi tasvirlangan kasbni topgandan keyin o'yin boshidan boshlanadi, lekin bu safar piktografik tasvir uchinchi guruhga beriladi. Shu tariqa, o'yin bir necha marta takrorlanadi. O'yinni muhokama qilishda ishtirokchilar tasvirlash jarayonida va kasb nomini topishda qanday qiyinchiliklar bo'lganini, qanday kasblarni topish qiyin bo'lganini, shuningdek vazifani bajarishga nima yordam berganini aniqlaydilar. *O'yinning davomiyligi: 30-45 minut*

“Kasblar alifbosi” Sinf uchta guruhga bo'linib, alfavit harflarini ham uchtaga bo'lib oladilar: Guruhlar besh daqiqada daftarlariga o'zlariga tushgan alfavit harflariga kasb nomlarini topib yozishlari kerak.

Soʻngra boshlovchi biror bir harfni aytadiva shu harf tushgan guruh kasb nomini aytadi. Agar guruh ushbu harfga kasb nomini bilmasa, u holda boshqa guruhlar oʻz variantlarini aytishlari mumkin. Har bir kasb nomi uchun ochko beriladi. Oʻyin yakunida ochkolar hisoblanadi va gʻolib eʻlon qilinadi. Boshlovchi ham oʻzi taklif etgan alfavit harflariga qoʻshimcha qilgan kasblar nomlari uchun ochko olishlari mumkin. Bahs

Boshlovchi: “Kelajakda Kim boʻlmoqchiligingiz, bu kasb haqida nima bilishingiz va nima uchun bu kasbni egallamoqchiligingiz haqida yozing”. Topshiriq bajarib boʻlinganidan keyin xohlovchilar yozganlarini oʻqib berishlari mumkin. Savollar:

1. Yana kim ushbu kasbni egallamoqchi?
2. Bu kasb sizga nima uchun yoqadi?
3. Tanlagan kasbingiz sizni oʻziga nimasi bilan jalb qildi?

Oʻyinning davomiyligi: 20-30 minut.

Boshlang'ich ta'lim 4 kurs talabasi M.Umrzoqova “ Boshlang'ich ta'limdatexnologiya darslariga innovatsion yondashuv” mavzusidagi bitiruv malakaviy ishiga rahbar

XULOSASI

Tarbiya-bu insonni ijtimoiy tarbiyalar bilan, uning barcha shakllariga-bilim, xis-hayajon, estetika, odob-axloq qoidalari bilan tanishtirish va ichki o'ziga xos jihatlarini, imkoniyatlari va layoqatlarni rivojlantirish boyicha faoliyat hisoblanadi. Tarbiyalanayotgan shaxs maqsadlari va qobiliyatlari tizimida individual va ijtimoiylik nisbatlari muammosi, tarbiya nazariyasida esa markaziy muammo bo'lib, shaxs jamiyatdan tashqarida yuzaga kelmaydigan jonzot xisoblanadi. Hozirgi vaqtda o'quvchilarga asosiy vazifalardan biri aholini sifatli, buyumlari bilan ta'minlashdan iborat. O'quv muassasalarining tajribasi ta'lim sifati hamda o'quv jarayonining boshqa ko'rsatkichlarini takomillashtirishda pedagogik texnologiyalardan foydalanish ta'lim tizimining eng ob'ektiv usullaridan biri ekanligidan dalolat bermoqda. Bu esa bizning davlatimiz ta'lim tizimidagi pedagogik texnologiyalarining yangilarini qo'llash imkoniyatlarini ko'rib chiqishni taqoza etmoqda .

Milliy dasturda ta'kidlanganidek ta'lim tizimini barkamol insonni voyaga yetkazuvchi yaxlit muhim va yagona texnologik dinamik jarayon deb atash mumkin. Chunki ta'lim oluvchi ushbu tizimning bir bosqichida undan keyingi bosqichda - ta'lim olish uchun tayyorlanadi va bunda bir bosqichda olgan bilimlar asosida keyingi bosqichga o'tadi va olgan bilimlarini rivojlantiradi. Bunda bilim yuqorida qayd etgan uzluksizlikdagidek o'zlashtirilgan axborotdan iborat bo'ladi, ya'ni ta'lim tizimi yaxlit axborot makonini hosil qiladi.

Ushbu bitiruv malaka ish talabga javob beradi .BMI yakunlangan hisoblanib himoyaga tavsiya etiladi.

Raxbar:

p.f.n., dosent Umarov

Boshlangich ta'lim 4 kurs talabasi M.Umrzoqova “ Boshlang'ich ta'limdatexnologiya darslariga innovatsion yondashuv” mavzusidagi bitiruv malakaviy ishiga

TAQRIZ

O'quvchilar mehnat tarbiyasi jamoalari xilma-xildir. Ta'lim jarayonida mehnat tarbiyasi, sinfdan tashqari olib boriladigan tarbiyaviy ishlar jarayonida mehnat, o'z-o'ziga xizmat qilish boyicha mehnat, ijtimoiy foydali menhnat va unumli mehnat normalari tarbiyaviy ta'lim va adabiyoti bilan ajralib turadi. O'quv jarayonining boshqa ko'rsatkichlarini takomillashtirishda pedagogik texnologiyalardan foydalanish ta'lim tizimining eng ob'ektiv usullaridan biri ekanligidan dalolat bermoqda. Bu esa bizning davlatimiz ta'lim tizimidagi pedagogik texnologiyalarining yangilarini qo'llash imkoniyatlarini ko'rib chiqishni taqoza etmoqda . Milliy dasturda ta'kidlanganidek ta'lim tizimini barkamol insonni voyaga yetkazuvchi yaxlit muhim va yagona texnologik dinamik jarayon deb atash mumkin. Chunki ta'lim oluvchi ushbu tizimning bir bosqichida undan keyingi bosqichda - ta'lim olish uchun tayyorlanadi va bunda bir bosqichda olgan bilimlar asosida keyingi bosqichga o'tadi va olgan bilimlarini rivojlantiradi

Hozirgi vaqtda o'quvchilarga asosiy vazifalardan biri aholini sifatli, buyumlari bilan ta'minlashdan iborat. Ishlab chiqarish samaradorligini oshirish, sa'noat korxonalarini zamonaviy asbob-uskunalar bilan jihozlash, materiallarning assortimentlarini kengaytirishi zarur.Respublikamiz mustaqillikka erishgandan keyin asosiy xom-ashyoni yetkazib beruvchi to'qimachilik sa'noatida bir qancha qo'shma korxonalarining ochilishi

sohaning rivojlanishiga katta ta'sir ko'rsatdi. Texnologiya mashg'ulotlarini yanada rivojlantirishga imkon beradi. Ushbu bitiruv malaka ish talabga javob beradi. BMI yakunlangan hisoblanib himoyaga tavsiya etiladi.

Taqrizchi:

professor M.Jumayev